A Study on the Discourse of the Ancient Central Plains State Power to Maintain Influence via “Tianxia” Ideology in the Chinese Novel “Romance of the Three Kingdoms”

Pantagarn Uswachoke; Suree Choonharuangdej[1]
Faculty of Arts, Chulalongkorn University Bangkok 10330 Thailand
E-mail: pantagarn.usw@gmail.com; suree.c@chula.ac.th

(received 19 March 2024) (revised 15 April 2024) (accepted 7 May 2024)

Abstract

This article aims to study and analyze the discourse of state power in the ancient Central Plains or the Huaxia people to maintain their influence over other ethnic groups in the Chinese novel “Romance of the Three Kingdoms” by using the Critical Discourse Analysis approach to study the language strategies used in the construction of discourse about ethnics, as well as to analyze the ideology reflected through such discourse. The results found that the text in chapters 87-91, in which Zhuge Liang led the army to conquer the south and adopted the strategy of capturing and releasing Meng Huo seven times, reproduces the so-called "Hua-Yi Distinction" discourse, which referred to the differences between the Huaxia (or Han) people and the surrounding non-Han barbarians, and reflected the ideology of Tianxia or the world under the sky which supports a monarchical form of state power centered around Huaxia and emphasizes the Confucian ritual culture, thus placing Huaxia in a dominant position compared to other surrounding ethnic groups. As for the language strategies used for constructing the above-mentioned “Hua-Yi distinction” discourse under the ideology of Tianxia, we found that the novel “Romance of the Three Kingdoms” uses a variety of language strategies, such as word choice, reference, storytelling, analogy, metaphor, simile, hyperbole, etc.

Keywords: Romance of the Three Kingdoms; discourse; state power; ideology; tianxia

[1] Asst. Prof. Suree Choonharuangdej, Ph.D.; Corresponding Author

การศึกษาวาทกรรมเพื่อรักษาอิทธิพลอำนาจรัฐในที่ราบภาคกลางจีนโบราณ ผ่านอุดมการณ์ "โลกหล้าใต้ฟ้า" ในนวนิยายจีนเรื่อง "สามก๊ก"[2]

พันธกานต์ อัศวโชค[3] สุรีย์ ชุณหเรืองเดช[4]

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร 10330 ประเทศไทย
อีเมล pantagarn.usw@gmail.com; suree.c@chula.ac.th

วันรับบทความ 19 มีนาคม 2567 วันแก้ไขบทความ 15 เมษายน 2567
วันตอบรับตีพิมพ์บทความ 7 พฤษภาคม 2567

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งศึกษาวิเคราะห์วาทกรรมอำนาจรัฐในที่ราบภาคกลางจีนโบราณหรือชาว 华夏 เพื่อรักษาอิทธิพลของตนเหนือกลุ่มชนชาติอื่นๆ ในนวนิยายจีนสามก๊ก โดยใช้แนวทางวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ศึกษากลวิธีทางภาษาที่ใช้ประกอบสร้างวาทกรรมเกี่ยวกับชนชาติ รวมทั้งวิเคราะห์อุดมการณ์ที่สะท้อนผ่านวาทกรรมดังกล่าว ผลการวิจัยพบว่าตัวบทในตอนที่ 87-91 ที่ขงเบ้งนำทัพไปพิชิตแดนใต้ ใช้กลยุทธ์จับแล้วปล่อยเบ้งเฮ็กถึง 7 ครั้งได้ผลิตซ้ำวาทกรรมที่เรียกว่า 华夷之辨 ซึ่งพูดถึงความแตกต่างระหว่างชาว 华夏 หรือชนชาติฮั่น กับพวก 蛮夷 ที่อยู่โดยรอบ และสะท้อนถึงอุดมการณ์ 天下 หรือโลกหล้าใต้ฟ้าที่ให้การสนับสนุนรูปแบบราชาธิปไตยของอำนาจรัฐที่มี 华夏 เป็นศูนย์กลางและให้ความสำคัญกับขนบจารีตตามหลักคำสอนของลัทธิขงจื๊อ จัดวางให้ 华夏 อยู่ในสถานะตำแหน่งที่เหนือกว่ากลุ่มชนชาติอื่นๆ ที่อยู่โดยรอบ สำหรับกลวิธีทางภาษาที่ใช้ประกอบสร้างวาทกรรมเกี่ยวกับชนชาติ 华夷之辨 ภายใต้อุดมการณ์ 天下 ดังกล่าวข้างต้น พบว่านวนิยายจีนสามก๊กมีการใช้กลวิธีทางภาษาที่หลากหลาย เช่น การเลือกใช้คำศัพท์ การกล่าวอ้าง การเล่าเรื่อง การใช้ความเปรียบ อุปลักษณ์ อุปมา โวหารเกินจริง เป็นต้น

คำสำคัญ สามก๊ก วาทกรรม อำนาจรัฐ อุดมการณ์ โลกหล้าใต้ฟ้า

บทนำ

ในปลายสมัยราชวงศ์หยวน (ค.ศ. 1271–1368) ต่อกับช่วงต้นราชวงศ์หมิง (ค.ศ. 1368–1644) มีการประพันธ์นวนิยายเรื่องยาวแบบแบ่งตอน (章回小说) ซึ่งเป็นนวนิยายขนาดยาวแบบดั้งเดิมของจีนประเภทหนึ่งที่

[2] บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ระดับดุษฎีบัณฑิตเรื่อง "การศึกษาวาทกรรมการต่อสู้เพื่ออำนาจในนวนิยายจีนเรื่อง "สามก๊ก" (A DISCURSIVE STUDY OF THE STRUGGLE FOR POWER IN CHINESE NOVEL ROMANCE OF THE THREE KINGDOMS) สาขาวิชาภาษาจีน ภาควิชาตะวันออก คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

[3] นิสิตหลักสูตรอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาจีน ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

[4] อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาจีน ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พัฒนามาจากวรรณคดีมุขปาฐะในช่วงระหว่างสมัยราชวงศ์ซ่ง (ค.ศ. 960–1279) กับราชวงศ์หยวนที่รู้จักกันในชื่อว่า 讲史话本 หรือ 平话 อันเป็นการบอกเล่าเกี่ยวกับเหตุการณ์เรื่องราวทางประวัติศาสตร์ ตัวละคร วัฒนธรรม ฯลฯ และสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นด้วยภาษาพูด (白话) โดยแต่ละตอนจะมีการขึ้นต้นด้วยหัวเรื่อง (回目) ที่เป็นประโยคคู่ขนานสองประโยค และมีจุดสิ้นสุดของเรื่องในตอนท้ายอย่างเป็นระเบียบชัดเจน จนในสมัยราชวงศ์หมิงมีนวนิยายที่ได้รับยกย่องว่า หนังสือมหัศจรรย์ทั้งสี่ (四大奇书) อันประกอบด้วย สามก๊ก (三国演义) ซ้องกั๋ง (水浒传) ไซอิ๋ว (西游记) และจินผิงเหมย (金瓶梅) กลายเป็นตัวแทนของงานวรรณกรรมในสมัยนั้น

นวนิยายจีนเรื่องสามก๊กเป็นผลงานประพันธ์โดย Luo Guanzhong (罗贯中 ราว ค.ศ. 1330-ราว ค.ศ. 1400) ในชื่อว่า Sanguo zhi tongsu yanyi (三国志通俗演义) ซึ่งเป็นลักษณะนิยายพงศาวดารที่อ่านเข้าใจง่ายสำหรับคนทั่วไปจึงได้รับความนิยมเป็นวงกว้าง ตัวบทสามก๊กเมื่ออยู่ในรูปเล่มนวนิยายแล้วยังได้ถูกชำระและปรับปรุงอีกหลายครั้ง จนมีตัวบทหลายฉบับ หนึ่งในฉบับที่มีชื่อเสียงที่สุดได้แก่ “ฉบับเหมา” (毛本) ซึ่งปรับปรุงโดยคู่พ่อลูกนักวิจารณ์วรรณกรรมคือ Mao Lun (毛纶) และ Mao Zonggang (毛宗纲) ในสมัยของจักรพรรดิ Kangxi (康熙 ค.ศ. 1654-1722) แห่งราชวงศ์ชิง ฉบับเหมาได้ปรับใช้การเล่าเรื่องราวแบบบันทึกชีวประวัติ (志传) ปรับแก้ชื่อตอนย่อย เพิ่มข้อคิดเห็นส่วนตัวเกี่ยวกับคุณธรรมลงไปในเนื้อหา สิ่งเหล่านี้ล้วนทำให้ฉบับเหมาได้กลายเป็นสามก๊กฉบับที่ได้รับความนิยมมากที่สุดจวบจนปัจจุบัน (Yuan Xingpei, 2014, p.23)

ความนิยมของนวนิยายสามก๊กยังแพร่ขยายไปยังที่ต่างๆ นอกประเทศจีนในเวลาต่อมา มีการแปลเป็นภาษาอื่นๆ อีกหลายภาษาเช่น ภาษาญี่ปุ่น (ปีค.ศ. 1691) เกาหลี (ปีค.ศ. 1895) และญวน/เวียดนาม (ปีค.ศ. 1905) ส่วนภาษาไทยมีการแปลขึ้นในราวปี ค.ศ. 1802 ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช (Somdet Phrachao Boromwongthoe Kromphraya Damrong Rajanubhab, 1928, p.9) นอกจากจะมีพระราชประสงค์ให้เป็นงานวรรณกรรมของชาติที่ประชาชนสามารถอ่านทั่วไปแล้ว ยังมีข้อความกำกับที่ปรากฏในคำนำของสามก๊กหลากหลายฉบับอีกด้วยว่าใช้เป็นตำราพิชัยสงคราม Kannikar Sartraproong (1993, p.51-62) เห็นว่าจุดประสงค์ของการแปลสามก๊ก (รวมไปถึงราชาธิราช และไซฮั่น) มีความซับซ้อน ไม่ใช่เพียงเพื่อเป็นวรรณคดีให้อ่านโดยทั่วไปและเป็นตำราพิชัยสงครามเท่านั้น แต่ยังสะท้อนโลกทัศน์ของชนชั้นนำของประเทศไทยอีกด้วย เนื้อหา ภาษา กลวิธีการเขียน ฯลฯ ในตัวบทสามก๊กก็คล้ายคลึงกับที่ปรากฏในพงศาวดารไทยหลายเล่ม เช่น พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา พระราชพงศาวดารกรุงธนบุรี เป็นต้น ซึ่งความคล้ายคลึงดังกล่าวอธิบายได้ว่าตัวบทสามก๊กสื่อความหมายแฝงโดยผู้แปลที่มุ่งสร้างความชอบธรรมให้กับผู้ปกครอง และความศักดิ์สิทธิ์ของสถาบัน สามก๊กฉบับภาษาไทยฉบับแรกมีการแปลโดยผู้เชี่ยวชาญภาษาจีนเป็นขั้นต้น และแก้ไขสำนวนโดยผู้เชี่ยวชาญภาษาไทยอีกครั้งหนึ่ง อำนวยการแปลโดยเจ้าพระยาพระคลัง (หน) ซึ่งอยู่อำนวยการแปลไม่ทันตลอดเรื่อง (Somdet Phrachao Boromwongthoe Kromphraya Damrong Rajanubhab, 1928, p.30) ในต้นฉบับของเจ้าพระยาพระคลังยังถอดเสียงออกมาเป็นภาษาจีนถิ่นจากหลายท้องที่ โดยมีภาษาจีนฮกเกี้ยนเป็นหลัก เสริมด้วยภาษาจีนแต้จิ๋ว ภาษาจีนแคะ ภาษาจีนกวางตุ้ง และ

ภาษาจีนไหหลำ ซึ่งเกิดจากการเปลี่ยนคณะบรรณาธิการระหว่างการแปล (Sang Phatthanothai, 2010, p.15)

นวนิยายสามก๊กเล่าเรื่องตามประวัติศาสตร์จีนตั้งแต่ปี ค.ศ. 170 ในรัชกาลพระเจ้าฮั่นเลนเต้ (汉灵帝 ค.ศ. 156-189) จักรพรรดิองค์ที่ 11 แห่งราชวงศ์ฮั่นตะวันออก (ค.ศ. 25-220) ที่ช่วงปลายรัชกาลประสบปัญหาต่าง ๆ รวมทั้งมีการแทรกแซงการบริหารประเทศจากหลายส่วน ไม่ว่าจะเป็นวังหลัง ทั้งพระมเหสี นางสนม และขันทีผู้รับใช้ หรือการแทรกแซงโดยขุนศึก (军阀) จากหัวเมืองต่าง ๆ ที่มีอำนาจการบังคับบัญชาทหารท้องถิ่นของตนเอง จนเกิดจลาจลขึ้นโดยกบฏโจรโพกผ้าเหลืองที่นิยมลัทธิเต๋าในปี ค.ศ. 184 ตั๋งโต๊ะ (董卓 ค.ศ. ?-192) เจ้าผู้ครองเมือง Liang zhou (凉州) ได้ฉวยโอกาสที่เกิดความวุ่นวายในเมืองหลวงเข้ายึดอำนาจ ปลดพระเจ้าฮั่นเส้าเต้ (汉少帝 ค.ศ. 173-190) ผู้ทรงเป็นจักรพรรดิสืบต่อจากพระราชบิดาคือพระเจ้าเลนเต้ และได้ตั้งพระอนุชาต่างมารดาขึ้นเป็นจักรพรรดิแทน ทรงพระนามว่าพระเจ้าฮั่นเหี้ยนเต้ (汉献帝 ค.ศ. 190-220) ระหว่างรัชกาลพระเจ้าเหี้ยนเต้มีการย้ายเมืองหลวงไปยังเมืองลกเอี๋ยง (洛阳) ก่อนที่ตั๋งโต๊ะจะถูกโจโฉ (曹操 ค.ศ. 155-220) ผู้เคยเป็นแม่ทัพใต้สังกัดยึดอำนาจและเชิญเสด็จพระเจ้าเหี้ยนเต้มายังเมืองฮูโต๋ (许都 หรือก็คือ 许昌) โจโฉรวบรวมดินแดนทางภาคเหนือจนมีเอกภาพ ขณะเดียวกันทั้งเล่าปี่ (刘备 ค.ศ. 161-223) และซุนกวน (孙权 ค.ศ. 182-252) ต่างก็สั่งสมกำลังของตนเองจนมีเขตปกครองที่เสฉวน (四川) และกังตั๋ง (江东) ตามลำดับ เมื่อโจผี (曹丕 ค.ศ. 187-226) ซึ่งสืบทอดตำแหน่งต่อจากโจโฉผู้เป็นบิดาในปี ค.ศ. 220 ปราบดาภิเษกตนเองขึ้นเป็นจักรพรรดิแห่งราชวงศ์เว่ย ที่ผู้อ่านชาวไทยรู้จักกันในชื่อว่า วุยก๊ก (魏国) เล่าปี่จึงได้ตั้งตนเองเป็นจักรพรรดิแห่งรัฐในชื่อว่า สู่ฮั่น (蜀汉) หรือจ๊กก๊ก (蜀国) ในปี ค.ศ. 221 ขณะที่ซุนกวนก็ตั้งตนเองเป็นจักรพรรดิแห่งรัฐอู๋หรือง่อก๊ก (吴国) ในปี ค.ศ. 229 ตามลำดับ เกิดสภาพการณ์สามก๊กที่เผชิญหน้าและทำสงครามซึ่งกันและกันนานกว่า 60 ปี จวบจนสุมาเอี๋ยน (司马炎 ค.ศ. 236-290) หลานของสุมาอี้ (司马懿 ค.ศ. 179-251) แห่งวุยก๊กก็ได้รวบรวมแผ่นดินจีนเข้าเป็นอาณาจักรเดียวอีกครั้งปี ค.ศ. 280

ในที่นี้การศึกษาวิจัยเรื่องสามก๊กในประเทศจีนอาจย้อนกลับไปถึงช่วงขบวนการ 4 พฤษภาคม หลังการก่อตั้งสาธารณรัฐประชาชนจีนในปี ค.ศ. 1949 หัวข้อที่ศึกษาวิจัยมักจะวนเวียนใน 5 ประเด็น ได้แก่ 1) มุมมองที่มีต่อการสืบสันติวงศ์ 2) กระแส "สนับสนุนเล่าปี่ ต่อต้านโจโฉ" ภายใต้ตัวบท 3) ความซื่อสัตย์ภายในตัวบท 4) ภาพสะท้อนทางวัฒนธรรมจากตัวบทสามก๊ก และ 5) การสรรเสริญผู้กล้าและผู้มีความสามารถในตัวบท อย่างไรก็ตาม ในช่วงทศวรรษที่ 1960 โดยเฉพาะระหว่างปี ค.ศ.1966 ถึง ค.ศ.1972 ที่ "แก๊งสี่คน" (四人帮) สาละวนอยู่กับการ "วิพากษ์กฎหมายวิจารณ์ลัทธิขงจื๊อ" (评法批儒) นวนิยายจีนเรื่องสามก๊กถูกวิพากษ์วิจารณ์ซ้ำแล้วซ้ำเล่าและถูกตราหน้าว่าเป็นงานที่ "เคารพลัทธิขงจื๊อ ต่อต้านกฎหมาย" (尊儒反法) อาจกล่าวโดยสรุปว่า ในช่วงเวลา 30 ปีนับตั้งแต่ก่อตั้งสาธารณรัฐประชาชนจีนเป็นต้นมา การศึกษาวิจัยนวนิยายจีนเรื่องสามก๊กยังคงไม่กว้างขวางหรือลึกซึ้งเพียงพอ จำนวนผลงานหรือบทความที่ศึกษาวิจัยก็เทียบไม่ได้กับจำนวนผลงานหรือบทความที่ศึกษาวิจัยนวนิยายจีนเรื่อง ความฝันในหอแดง (红楼梦) และ ซ้องกั๋ง (水浒传) แต่หลังผ่านช่วงปฏิวัติวัฒนธรรม (文化大革命) สามก๊กเริ่มกลับมาถูกพูดถึงและใช้เป็นวัตถุดิบในงานวิจัยมากขึ้น

ในระหว่างปี ค.ศ. 1990-2000 นอกเหนือจากการศึกษาแนวคิดที่แฝงอยู่ในตัวบทแล้ว ยังสนใจศึกษาตัวตน (ทั้งในแง่ประวัติและภูมิหลัง) ของผู้ประพันธ์สามก๊กเพื่อเข้าใจวัตถุดิบที่ประกอบสร้างเข้าเป็นตัวบทสามก๊กในสมัยราชวงศ์หมิง และความเกี่ยวข้องระหว่างสามก๊กกับนวนิยายแบบแบ่งตอนเรื่องอื่น ๆ เช่น ซ้องกั๋ง เป็นต้น (Shen Bojun, 2000, p.108) และนับตั้งแต่ปี ค.ศ. 2000 เป็นต้นมา มีการศึกษาวิจัยนวนิยายสามก๊กในแนวทางใหม่ ๆ โดยบูรณาการกับองค์ความรู้ในศาสตร์อื่น ๆ มากขึ้น เช่น การใช้แนวคิดต่างๆ ศึกษาความขัดแย้งทางวัฒนธรรมในตัวบท การศึกษาทางโบราณคดีควบคู่ไปกับการศึกษาทางเอกสารเพื่อคะเนช่วงเวลาในการเผยแพร่นวนิยายสามก๊กในเกาหลี เป็นต้น รวมทั้งยังมีการเปิดมิติใหม่อันได้แก่การใช้กระบวนการเทคโนโลยีดิจิทัล (Digitization) ปรับเปลี่ยนข้อมูลต่าง ๆ ของสามก๊กจากอนาล็อกให้เป็นดิจิทัลในหลากหลายฉบับอีกด้วย สำหรับการศึกษาวิจัยเรื่องสามก๊กของนักวิชาการไทย เช่น Prapin Manomaivibool (1966) Malinee Dilokwanich (1983,) Thavorn Sikkhakosol (1989) Yosakrai S.tansakul (2015) ฯลฯ พบว่ามีเนื้อหาทั้งที่เกี่ยวกับภูมิหลังและปัญหาในการแปลจีน-ไทยของสามก๊ก บทบาทของผู้หญิงในนวนิยาย อิทธิพลของสามก๊กต่อประเทศไทย คุณค่าของแนวคิดที่ปรากฏภายในตัวบท เป็นต้น

แม้ว่าที่ผ่านมา นวนิยายสามก๊กจะมีการศึกษาวิจัยในประเด็นหัวข้อ มุมมอง แนวทางหรือวิธีการที่แตกต่างกันโดยนักวิชาการทั้งในประเทศจีนและนอกประเทศจีนเป็นจำนวนไม่น้อยก็ตามที แต่ด้วยเหตุที่ภายใต้ตัวบทของสามก๊กนั้น นอกจากเนื้อหาหลักที่เกี่ยวข้องกับการทำสงครามระหว่างก๊กหรือกลุ่มอำนาจต่างๆ แล้วยังมีมิติอื่นๆ อีกหลากหลายมิติ ทั้งในด้านการเมือง การปกครอง สังคม ภาษา วัฒนธรรม ฯลฯ ผู้วิจัยจึงเห็นว่าประเด็นเรื่องการประกอบสร้างวาทกรรมการต่อสู้เพื่ออำนาจที่ปรากฏในนวนิยายสามก๊ก รวมทั้งอุดมการณ์ที่สะท้อนผ่านวาทกรรมเหล่านั้น เป็นสิ่งที่ควรแก่การศึกษาวิจัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเด็นการต่อสู้เพื่อรักษาอำนาจในบริบทความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจรัฐในที่ราบภาคกลางจีนโบราณ (古代中原) (ซึ่งเป็นภูมิภาคที่มีประวัติศาสตร์อันยาวนาน เป็นที่ตั้งของศูนย์กลางทางการเมือง เศรษฐกิจ วัฒนธรรมในประวัติศาสตร์ส่วนใหญ่ของจีนและมีบทบาทสำคัญที่ครอบงำพัฒนาการของอารยธรรมจีนทั้งหมดมาแต่โบราณ) กับกลุ่มชนชาติอื่นๆ ที่อยู่โดยรอบในยุคสมัยดังกล่าว ซึ่งไม่ใช่ Huaxia (华夏) ที่เป็นชื่อเรียกจีนในสมัยโบราณ และยังเป็นชื่อที่ใช้เรียกชนชาติฮั่น (汉族/汉民族) อีกชื่อหนึ่งด้วย

ดังนั้นบทความนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์วาทกรรมของอำนาจรัฐในที่ราบภาคกลางจีนโบราณ ในการต่อสู้เพื่อรักษาอิทธิพลของตนเหนือกลุ่มชนชาติอื่นๆ ที่อยู่โดยรอบ (周边民族) ผู้วิจัยจะดำเนินการวิจัยเอกสาร (documentary research method) ด้วยการศึกษาค้นคว้า เก็บรวบรวม วิเคราะห์และตีความข้อมูลตัวบท (text) ภาษาจีนที่เกี่ยวข้องจากหนังสือ Sanguo yanyi (三国演义) ที่มี Liu Shide (2011) เป็นบรรณาธิการ โดยใช้แนวทางวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (critical discourse analysis) ในการแยกแยะองค์ประกอบต่างๆ ที่ก่อรูปขึ้นเป็นวาทกรรมในเชิงโครงสร้างของตัวบท รูปแบบการใช้คำ รวมทั้งสถานการณ์หรือบริบททางสังคมที่ตัวบทเหล่านั้นทำงานและส่งผ่านความหมาย ซึ่งวิธีที่จะช่วยเปิดเผยสิ่งที่แฝง

หรือซ่อนอยู่เบื้องหลังตัวบทเหล่านั้นก็คือการศึกษากลวิธีทางภาษาต่าง ๆ ที่ใช้ประกอบสร้างวาทกรรมเกี่ยวกับชนชาติในตัวบทภาษาจีนของนวนิยายสามก๊ก รวมทั้งวิเคราะห์อุดมการณ์ที่สะท้อนผ่านวาทกรรมดังกล่าว เพื่ออธิบายว่าสิ่งเหล่านี้ถูกนำเสนอเป็นเครื่องมือในการต่อสู้เพื่อรักษาอิทธิพลอำนาจรัฐในที่ราบภาคกลางจีนโบราณหรือชนชาติฮั่นที่มีต่อกลุ่มชนชาติอื่นๆ ที่อยู่โดยรอบอย่างไร

1. วาทกรรม อุดมการณ์ กับแนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์

Chris Barker (2004, p.54) ได้กล่าวถึง "วาทกรรม" (discourse) ว่าเป็นภาษาสื่อสารในรูปแบบของตัวบทหรือคำพูดที่สามารถส่งความหมายในตัวเอง เป็นกระบวนการผลิตผ่านภาษาที่ให้ความหมายกับสิ่งของและพิธีกรรมทางสังคม ซึ่งกระบวนการดังกล่าวนี้สามารถเรียกว่าเป็นปฏิบัติการทางวาทกรรม (discursive practices) ที่จะให้คำนิยาม ประกอบสร้าง และผลิตชุดความรู้ต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวผู้คนในสังคม วาทกรรมล้วนแทรกตัวอยู่ในสื่อที่เห็นได้ทั่วไปในชีวิตประจำวัน และทำหน้าที่เหมือนกระบวนการควบคุมหรือจัดการวิธีคิดของมนุษย์ทุกคน แนวคิดเกี่ยวกับวาทกรรมซึ่งไม่ใช่ระบบทางภาษาศาสตร์ที่บริสุทธิ์ แต่เกี่ยวกับภาษาและการปฏิบัติดังกล่าวข้างต้นนี้เป็นผลมาจากอิทธิพลของ Michel Foucault นักปรัชญาชาวฝรั่งเศส วาทกรรมสำหรับ Foucault หมายถึงถ้อยคำภาษาซึ่งมีผลต่อสังคมภายนอก ซึ่งแต่ละกลุ่มจะมีแบบแผนธรรมเนียมการใช้ภาษาของตัวเอง และแบบแผนหรือธรรมเนียมทำให้เกิดภาษาอย่างที่ใช้กันในสังคม ทั้งนี้ Foucault เชื่อว่าความรู้หรือความจริงที่ถูกยอมรับในสังคมล้วนขึ้นอยู่กับบริบทและสายสัมพันธ์ระหว่างความรู้กับอำนาจ วาทกรรมมีแรงจูงใจจากอำนาจ มาจากความต้องการควบคุมผู้อื่น วาทกรรมจึงถูกผลิตขึ้นด้วยสาเหตุที่ผู้พูดแสวงหาอำนาจไม่ใช่แสวงหาข้อเท็จจริง หรือกล่าวได้ว่าความจริงเป็นสิ่งสมมุติที่กลุ่มใดที่มีความชอบธรรมในการระบุว่าสิ่งใดเป็นความจริงหรือความรู้กลุ่มดังกล่าว จะมีอำนาจในการตีกรอบความคิดของผู้คนในสังคมให้เห็นควรไปในทิศทางที่กลุ่มต้องการ (Suradech Chotiudompant, 2017, p.110) Foucault ยังมีความคิดเห็นว่ากระบวนการในการสร้างระเบียบหรือข้อปฏิบัติเหล่านี้ได้ถูกกระทำผ่านปฏิบัติการทางวาทกรรม และการวิเคราะห์วาทกรรมเป็นการพยายามศึกษาและสืบค้นถึงกระบวนการและรายละเอียดปลีกย่อยต่างๆ ในการสร้างเอกลักษณ์ และความหมายให้กับสิ่งต่างๆ (ไม่ว่าความรู้ ความจริง อำนาจ หรือตัวตนของเราเอง) ที่ห่อหุ้มเราอยู่ในสังคมในรูปของวาทกรรมและปฏิบัติการทางวาทกรรม (Chairat Charoensin-o-larn, 2000, p.27-28) จึงเป็นหนึ่งในการศึกษาความสัมพันธ์เชิงอำนาจภายใต้วาทกรรมที่ซ่อนเร้นใต้ตัวบท เป็นการศึกษาภาษาร่วมกับกิจกรรมหรือปรากฏการณ์ต่างๆ ทางสังคม เพื่อวิเคราะห์ถึงอำนาจของภาษาที่มีต่อสังคมซึ่งเกิดจากกระบวนการในการสร้าง เผยแพร่ หรือผลิตซ้ำความหมายหรืออัตลักษณ์ให้กับสิ่งต่างๆ อย่างเป็นระบบ และทำสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นให้คงอยู่และเป็นที่ยอมรับในสังคม ในขณะที่ "อุดมการณ์" (ideology) หมายถึงความคิดความเชื่ออย่างเป็นระบบที่สมาชิกในกลุ่มสังคมหนึ่งมีร่วมกัน เป็นความคิดที่เกิดจากการสืบทอดต่อๆ กันมาโดยคนในสังคม ทำหน้าที่จัดระเบียบความคิดความเชื่อจนเป็นสิ่งที่กำหนดพฤติกรรมและการกระทำของคนในสังคม ซึ่งรวมทั้งพฤติกรรมในการใช้ภาษาด้วย อุดมการณ์จึงเป็นส่วนหนึ่งของระบบความคิดของมนุษย์ที่เชื่อมโยงวาท

กรรมกับสังคมเข้าด้วยกัน โดยเฉพาะในแง่อำนาจและการใช้อำนาจในสังคมและมีบทบาทสำคัญในการตีความวาทกรรม สำหรับแนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์เป็นแนวทางในการศึกษาภาษาในฐานะองค์ประกอบของวาทกรรม มุ่งวิเคราะห์บทบาทของวาทกรรมในแง่การสื่ออุดมการณ์หรือชุดความคิดซึ่งอาจมีอิทธิพลต่อความคิดและพฤติกรรมของคนในสังคมและอาจทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันในสังคม โดยจะช่วยเปิดเผยให้เห็นถึงอุดมการณ์หรืออำนาจที่ซ่อนเร้นอยู่ในตัวบท และยังช่วยให้เห็นถึงปัญหาทางสังคมบางประเด็นได้ เช่น ความไม่เท่าเทียมกันทางสังคม การเลือกปฏิบัติ การครอบงำทางความคิด การเหยียดเชื้อชาติหรือเพศ เป็นต้น

2. ภูมิหลังความสัมพันธ์ระหว่าง Huaxia กับกลุ่มชนชาติอื่นๆ ที่อยู่โดยรอบที่ราบภาคกลาง

ชื่อเรียก 华夏 ยังสามารถเรียกด้วยชื่ออื่นๆ ได้อีก เช่น Hua (华), Xia (夏), Zhu Xia (诸夏) Zhu Hua (诸华) เป็นต้น ในหนังสือจีนโบราณ 华 และ 夏 ใช้หมายถึงที่ราบภาคกลาง (中原) ซึ่งในทางประวัติศาสตร์ก็ปรากฏใช้ด้วยชื่อเรียกอื่นว่า Zhongguo (中国), Zhongtu (中土), Jiuzhou (九州), Shi'erzhou (十二州), Shenzhou (神州) เช่นเดียวกัน Du (2023) กล่าวว่าที่ราบภาคกลางถือเป็นแหล่งกำเนิดของ 华夏 ซึ่งก็เชื่อกันว่าชนชาติ 华夏 ถูกสร้างขึ้นร่วมกันโดยบรรพบุรุษของกลุ่มชนชาติต่างๆ โดยดูได้จากการอยู่ร่วมปะปนกันระหว่าง 华夏 กับกลุ่มต่างชนชาติอื่นๆ ตั้งแต่สมัยราชวงศ์เซี่ย ซาง และโจว ชื่อเรียก 华夏 ดังกล่าวใช้เพื่อแยกความแตกต่างจากกลุ่มชนชาติอื่นๆ โดยรอบทิศทั้งสี่ (四方) ของที่ราบภาคกลาง ซึ่งสามารถเรียกชื่อโดยรวมว่า Si Yi (四夷) หรืออาจเรียกชื่อไล่เรียงกันเป็น Yi, Man, Rong, Di (夷蛮戎狄) ตามทิศทางของถิ่นที่อยู่อาศัยของแต่ละกลุ่ม ขงจื๊อถือว่าทั้ง 华 และ 夏 เป็นคำพ้องความหมายสามารถใช้แทนกันได้ ในที่นี้คำ zhonghua (中华) ก็เรียกอีกชื่อหนึ่งว่า zhongxia (中夏) ดังเช่นหนังสือ Zuozhuan (左传) มีบันทึกไว้ว่าในปีที่ 10 แห่ง Ding Gong (定公) ขงจื๊อมีคำกล่าวว่า "ไม่ยอมให้กลุ่มชนชาติที่ไม่ใช่ 华夏 วางแผนมุ่งร้ายที่ราบภาคกลาง ไม่ยอมให้กลุ่มชนชาติที่ไม่ใช่ 华夏 ล่วงละเมิดพันธมิตร กำลังไม่สามารถเร่งรัดบีบบังคับมิตรภาพได้" (裔不谋**夏**，夷不乱**华**) จึงอาจสรุปได้ว่าเดิมทีมีการใช้ 华夏 (ซึ่งก็เป็นชื่อที่ราชวงศ์โจวใช้เรียกตัวเองด้วย) ในเชิงแนวคิดทางวัฒนธรรม (文化概念) จนภายหลังนับตั้งแต่ราชวงศ์ฮั่นเป็นต้นไปเริ่มมีการใช้ 华夏 ในเชิงแนวคิดชนชาติ (民族概念) กลายเป็นชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งของชนชาติฮั่น

ในหนังสือ Liji (礼记) บทที่ชื่อว่า Wangzhi (王制) ยังบรรยายถึงลักษณะนิสัยการใช้ชีวิตของผู้คนในที่ราบภาคกลางและชนกลุ่มน้อยในทิศทั้งสี่ที่อยู่โดยรอบว่าแตกต่างกันและไม่สามารถสับเปลี่ยนกันได้ (中国、戎夷，五方之民，皆有性也，不可推移) ชนชาติที่อยู่ทางทิศตะวันออกเรียกว่า 夷 คุ้นเคยกับการสักลายบนร่างกาย โกนศีรษะ บางคนไม่กินอาหารปรุงสุก ชนชาติที่อยู่ทางทิศใต้เรียกว่า 蛮 มีรอยสักลายบนหน้าผาก เวลาเดินหันนิ้วเท้าเข้าหากัน บางคนก็ไม่กินอาหารปรุงสุก ชนชาติที่อยู่ทางทิศตะวันตกเรียกว่า 戎 จะสยายผมและสวมเสื้อผ้าที่ทำจากหนังสัตว์ ไม่กินธัญพืช และกินเฉพาะเนื้อสัตว์เท่านั้น ชนชาติที่อยู่ทางทิศเหนือเรียกว่า 狄 ใช้ขนนกมาทำเป็นเสื้อผ้า อาศัยอยู่ในถ้ำ ไม่กินธัญพืชและกินเฉพาะเนื้อสัตว์เช่นกัน แม้ว่า

นิสัยการใช้ชีวิตของผู้คนทั้งห้าทิศ (五方) ดังกล่าวข้างต้นจะแตกต่างกัน แต่ทุกกลุ่มชนชาติต่างคิดว่าพวกเขามีที่อยู่อาศัยที่สะดวกสบาย มีอาหารอร่อย มีเสื้อผ้าที่เหมาะสม มีเครื่องมือและของใช้ต่างๆ ที่พวกเขาเองคิดว่าสะดวกและพร้อมมูล (中国、夷、蛮、狄、戎，皆有安居、和味、宜服、利用、备器) ถึงแม้ผู้คนทั้งห้าทิศจะมีภาษาและงานอดิเรกต่างกัน แต่เมื่อพวกเขาต้องการแสดงความคิด ก็จะมีคนที่สามารถเข้าใจทั้งสองภาษามาช่วยเหลือ คนประเภทนี้ทางตะวันออกเรียกว่า ji (寄) ทางทิศใต้เรียกว่า xiang (象) ทางตะวันตกเรียกว่า didi (狄鞮) ทางเหนือเรียกว่า yi (译)

โดยทั่วไปเชื่อกันว่าที่ราบภาคกลางจีนโบราณที่กลุ่มชนเผ่า 华夏 มารวมตัวและกระจายอยู่อาศัยกันนั้นหมายถึงบริเวณตอนกลางและตอนล่างของแม่น้ำฮวงโห มีศูนย์กลางคือพื้นที่ Yu Zhou โบราณ (古豫州 ซึ่งส่วนใหญ่ก็คือมณฑลเหอหนานในปัจจุบัน) ราชวงศ์จีนโบราณจำนวนมากที่ได้สถาปนาและพัฒนาเติบโตขึ้นในบริเวณที่ราบภาคกลางมักได้รับการยอมรับว่าเป็นราชวงศ์ที่เป็นทางการตามประเพณี (正统王朝) ที่มีอำนาจรัฐส่วนกลาง ส่วนชนเผ่าหรือกลุ่มชนชาติอื่นๆ ที่อยู่โดยรอบซึ่งถูกพิชิตเอาชนะมาได้ (被征服) ส่วนใหญ่ก็ยอมอยู่ใต้อำนาจรัฐในที่ราบภาคกลาง (中原政权) ดังกล่าว

จากมุมมองในเชิงโครงสร้างองค์กรของอำนาจรัฐและวิธีปกครอง การพัฒนาของรัฐจีนโบราณสามารถแบ่งออกเป็นสองช่วง ช่วงแรกประกอบด้วยราชวงศ์เซี่ย ซาง และโจว การสร้างรัฐในขณะนั้นตั้งอยู่บนพื้นฐานของพันธมิตรชนเผ่า (部族联盟) และระบบศักดินาการถือครองที่ดิน (分封制) ในรูปแบบชนชั้นสูงและกษัตริย์ (贵族君主制) ที่มีการรวมศูนย์อำนาจในระดับต่ำและบริหารจัดการแบบหลวมๆ ช่วงที่สองเริ่มต้นจากราชวงศ์ฉินต่อเนื่องไปจนถึงราชวงศ์ชิง โครงสร้างองค์กรของอำนาจรัฐจะกระชับแน่นยิ่งขึ้น อำนาจปกครองก็แข็งแกร่งขึ้นอย่างมาก เป็นการปกครองแบบระบบราชการ (官僚制) ของระบอบราชาธิปไตยที่มีอำนาจเด็ดขาด (君主专制) และรวมศูนย์อำนาจ (中央集权) ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นลักษณะพื้นฐานของระบบจักรพรรดิจีนโบราณ (古代皇帝制度) ทั้งนี้ Zhang (2016) เห็นว่ายกเว้นยุคสมัยของผู้ปกครองส่วนน้อยที่เป็นทรราช (เช่น จักรพรรดิสุยหยางตี้ 隋炀帝) แล้ว การปกครองแบบเผด็จการ "บริสุทธิ์" (纯粹) หรือ "อุดมคติ" (理想) ดังเช่นราชวงศ์ฉินซึ่งได้รับอิทธิพลจากแนวคิดนิติินิยม (法家思想) ไม่เคยปรากฏในราชวงศ์จีนที่ตามมาภายหลังจากราชวงศ์ฉินอีกเลย เนื่องจากโดยส่วนใหญ่แล้วกลไกระบบราชการ ลัทธิขงจื๊อ เศษซากทางการเมืองของชนชั้นสูงที่ยังเหลือค้างอยู่ กลุ่มปัญญาชนและขุนนาง ฯลฯ ต่างมีบทบาทอิทธิพลในการจำกัดหรือยับยั้งการพัฒนาอำนาจเผด็จการของจักรพรรดิไปสู่รูปแบบ "บริสุทธิ์" หรือ "อุดมคติ" ดังกล่าวข้างต้น จึงอาจกล่าวได้ว่าระดับความเป็นราชาธิปไตยในแต่ละยุคสมัยของราชวงศ์จีนจะมีการแสดงออกที่แตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับปัจจัยสำคัญๆ เช่นภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ สถานการณ์ทางการเมือง และอุปนิสัยบุคลิกภาพของกษัตริย์หรือจักรพรรดิเอง

ในแง่อำนาจการปกครองตามหลักกฎหมายประเพณีจีนสมัยโบราณ พระราชอำนาจของกษัตริย์หรือจักรพรรดิได้มาจากอาณัติสวรรค์ (天命王权) เพื่อมาบริหารปกครองประชาชนในนามของสวรรค์ (代天牧

民) ดังปรากฏในหนังสือ Hanshu (汉书) ที่ว่า “天下 เป็นโลกหล้าใต้ฟ้าของสวรรค์ ใต้ฝ่าพระบาททรงเป็นโอรสแห่งสวรรค์เบื้องบน ทรงเป็นบิดามารดาของไพร่ฟ้าอาณาประชาราษฎร์เบื้องล่าง ทรงปกครองดูแลปวงชนทั้งหลายเพื่อสวรรค์” (天下乃皇天之天下也，陛下上为皇天子，下为黎庶父母，为天牧养元元) สำหรับแนวคิดหรืออุดมการณ์ทางการเมืองของจีนโบราณ ไม่ว่าจะในยุคศักดินาหรือยุคราชาธิปไตยที่มีอำนาจเด็ดขาด และไม่ว่าจะมีเนื้อหาเป็นเช่นไร ก็มักจะอภิปรายถกเถียงเกี่ยวกับ 天下 กันมากมาย ในที่นี้ Wang (2020) เห็นว่าแนวคิดหรืออุดมการณ์ 天下 หรือโลกหล้าใต้ฟ้า เป็นเนื้อหาหลักของอารยธรรมจีนและมีคุณลักษณะที่สำคัญคือการไม่ได้ถือว่า 天下 เท่ากับ จีน (中国) และไม่ได้จำกัด 天下 ไว้ที่ 中国 กล่าวคือในขณะที่ระบบ 天下 อธิบายสถานะตำแหน่งของ 中国 อยู่นั้น ก็ได้กำหนดสถานะตำแหน่งของกลุ่มชนชาติอื่นๆ ที่อยู่โดยรอบในระบบดังกล่าวพร้อมไปด้วย ทั้งนี้ 天下 ตามความเข้าใจของราชวงศ์จีนโบราณที่เป็นทางการตามประเพณี ในเชิงภูมิศาสตร์ (地理) สามารถแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ 1) ส่วนที่เป็น jiuzhou (九州部分) ซึ่งหมายถึงจีน กับ 2) ส่วนที่อยู่นอก jiuzhou (九州之外) และ ภายในทะเลทั้งสี่ (四海之内) ซึ่งในสมัยโบราณเชื่อกันว่า 四海 หมายถึงทะเลทั้ง 4 ทิศที่ล้อมรอบแผ่นดินใหญ่จีน และหนังสือ Erya (尔雅) ยังมีกล่าวไว้ว่า 四海 เป็นพื้นที่อยู่อาศัยของกลุ่มชนชาติอื่นๆ ที่อยู่โดยรอบ อันประกอบด้วย Jiu Yi (九夷 หมายถึง Yi ทั้ง 9 กลุ่มย่อย), Ba Di (八狄 หมายถึง Di ทั้ง 8 กลุ่มย่อย), Qi Rong (七戎 หมายถึง Rong ทั้ง 7 กลุ่มย่อย), Liu Man (六蛮 หมายถึง Man ทั้ง 6 กลุ่มย่อย) ในด้านทิศทางตำแหน่ง (方位) สามารถแบ่งออกเป็น 中国 กับ 四夷 ส่วนในแง่การรวมกันของกลุ่มชนชาติ ก็สามารถแบ่งออกเป็น 华夏 กับ 蛮, 夷, 狄, 戎 จึงเห็นได้ว่าในระบบ 天下 ซึ่งเป็นเชิงซ้อนมีหลายแง่มุม (多重型) ดังกล่าวข้างต้น กลุ่มชนชาติอื่นๆ ที่ไม่ใช่ 华夏 ก็ถูกรวมอยู่ด้วย ทำให้หลุดพ้นจากการอาศัยจิตสำนึกความมีสายเลือดเดียวกัน (血缘意识) ในการแบ่งกลุ่มชนชาติ หากแต่เป็นการนำการเมืองและวัฒนธรรมมาใช้เป็นเกณฑ์ในการแบ่งแทน

ในหนังสือจีนโบราณทั้ง Chunqiu (春秋), Yili (仪礼), Zhouli (周礼), Liji (礼记), และ Shangshu (尚书) ต่างมีกล่าวถึงความแตกต่างระหว่างชาว 华夏 กับ กลุ่มชนต่างชนชาติ 蛮夷 ที่อยู่โดยรอบและเป็นที่มาของวาทกรรมที่เรียกว่า Hua-Yi zhi bian (华夷之辨 หรืออาจเรียกว่า 夷夏之辨 หรือ 夷夏之防 ก็ได้) ซึ่งมีนัยยะว่าชาว 华夏 อยู่ในที่ราบภาคกลางอันเป็นศูนย์กลางของ 天下 และมีอารยะแห่งขนบจารีตและดนตรี (礼乐文明) จึงอยู่ในสถานะเป็นผู้นำทางวัฒนธรรมโดยรวมเมื่อเทียบกับกลุ่มชนชาติอื่นๆ ที่อยู่ห่างไกลและล้าหลังกว่า (Zeng & Liu, 2023) ทำให้เกิดเป็นรูปแบบของระเบียบโลกหล้าใต้ฟ้า (天下秩序) แบ่งความสัมพันธ์ตามระดับชั้นออกเป็นภายในกับภายนอก ดังปรากฏในหนังสือ 春秋 ที่ว่า 内其国而外诸夏，内诸夏而外夷狄 ซึ่งถูกมองว่าเป็นการดูหมิ่นกลุ่มชนชาติอื่น ๆ ที่อยู่โดยรอบ กล่าวคือหากเป็นภายในขอบเขตปกครองของราชวงศ์โจวจะถือเป็นภายใน แต่หากเป็นกลุ่มชนเผ่า 诸夏 อื่นๆ ที่อยู่โดยรอบจะถูกรวมไว้เป็นภายนอก ถัดจากนั้นไป หากเป็นกลุ่มชนเผ่า 诸夏 อื่น ๆ ที่อยู่โดยรอบจะถือเป็นภายใน แต่หากเป็นกลุ่มชนชาติอื่น ๆ ที่อยู่โดยรอบก็จะรวมไว้เป็นภายนอก (Liang, 2018)

จากการแบ่งความสัมพันธ์ข้างต้นจะเห็นว่าระเบียบความสัมพันธ์ระหว่าง 华夏 กับ กลุ่มชนชาติอื่น ๆ ที่อยู่โดยรอบ (华夷秩序) ไม่ได้อยู่บนพื้นฐานของความเท่าเทียมกัน (Xu, 2017) อย่างไรก็ตาม Li & Kong (2022) ได้เน้นย้ำว่าที่จริงแล้ววาทกรรม 华夷之辨 ดังกล่าวไม่ได้มีรากฐานมาจากความหวาดระแวงถึงการเลือกปฏิบัติทางชาติพันธุ์และวัฒนธรรม หากแต่เป็นเพราะบรรพบุรุษชาว 华夏 อาศัยอยู่ในที่ราบภาคกลางซึ่งสภาพทางภูมิศาสตร์ตามธรรมชาติเอื้ออำนวยประโยชน์มากกว่า สามารถพัฒนาเกษตรกรรมที่มีผลผลิตสูงและวัฒนธรรมที่แสดงถึงความเจริญงอกงามของสังคม ในขณะที่กลุ่มชนชาติอื่น ๆ ที่อยู่โดยรอบถูกจำกัดด้วยสภาพที่เป็นจริงตามธรรมชาติ กิจกรรมการผลิตส่วนใหญ่จึงยังอาศัยการเร่ร่อนเลี้ยงสัตว์ ตกปลาล่าสัตว์ ฯลฯ ระดับวัฒนธรรมจึงดูเหมือนจะด้อยกว่า ซึ่งข้อเท็จจริงข้างต้นนี้เป็นเหตุส่งเสริมให้เกิดความรู้สึกที่เหนือกว่าทางวัฒนธรรม (文化优越感) ขึ้นในกลุ่มชาว 华夏 ได้ และพลอยทำให้ 华夷之辨 ถูกประทับตราแบบผิด ๆ อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ว่าเป็นการแสดงถึงความเหนือกว่าของชนชาติ 华夏 ไปด้วย แต่เมื่อได้ศึกษาหนังสือหรือคัมภีร์โบราณแล้วจะทราบว่าสิ่งที่วาทกรรม 华夷之辨 ตัดสินประเมินนั้นเป็นเรื่องอำนาจทางการเมืองหรืออำนาจรัฐ และไม่ใช่เรื่องของชนชาติหรือกลุ่มชาติพันธุ์ ดังปรากฏในหนังสือ 春秋 มีกล่าวถึงรัฐหรือแคว้นเช่น Jin (晋), Qi (齐), Chu (楚) ฯลฯ ซึ่งบางครั้งก็เรียกว่า 诸夏 แต่บางครั้งก็เรียกว่า 夷狄 ขึ้นอยู่กับพฤติกรรมทางการเมืองของรัฐหรือแคว้นนั้นๆ ทำให้เห็นได้ว่าความเป็น 华 หรือ 夷 ของประชาชนภายใต้อำนาจรัฐหนึ่งๆ ขึ้นอยู่กับคุณลักษณะของอำนาจรัฐที่ตนสังกัดอยู่ และอาจกล่าวสรุปได้ว่าวัตถุประสงค์ของวาทกรรม 华夷之辨 ก็คือการสร้างระเบียบโลกหล้าใต้ฟ้าที่มีอำนาจรัฐในที่ราบภาคกลางที่เป็นทางการตามประเพณีเป็นจุดศูนย์กลาง

3. ความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจรัฐในที่ราบภาคกลางกับกลุ่มชนชาติอื่นๆ ที่อยู่โดยรอบตามแนวคิดหรืออุดมการณ์ tianxia ในนวนิยายสามก๊ก

Zhang (2015, p.8-11) กล่าวถึงการรับรู้เข้าใจของผู้คนในสมัยราชวงศ์ฮั่นเกี่ยวกับวาทกรรม 华夷之辨 ว่าสะท้อนถึงการเพ่งความสนใจไปที่การจัดการความสัมพันธ์กับกลุ่มชนต่างชนชาติ xiongnu (匈奴) อันเนื่องมาจากสภาพความเป็นจริงของบริบททางสังคมการเมืองในขณะนั้นที่อยู่ภายใต้แรงกดดันจากการโจมตีอย่างต่อเนื่องของ 匈奴 มีการเน้นย้ำถึงความไม่เข้ากันและแตกต่างกันไกลลิบระหว่าง 华夏 กับ 夷狄 ในด้านสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย ประเพณีและวัฒนธรรม (强调华夷之间生活环境,风俗文化方面的悬殊和不相融性) ตลอดจนมีมุมมองว่าแม้แต่สามกษัตริย์ห้าจักรพรรดิในตำนานของจีนก็ไม่สามารถควบคุมหรือทำให้พวก 夷狄 เหล่านี้อยู่ใต้อำนาจได้ (视夷狄为五帝所不能臣,三王所不能制) ดังนั้นจึงมีแนวนโยบายสนับสนุนการไม่ก่อกวนรุกรานกันและกัน (互不侵扰) และรักษาสภาพที่เป็นอยู่ด้วยหลักการ "ลงโทษและต่อต้านป้องกันยามที่ (匈奴) เข้ามา (โจมตี) เตรียมพร้อมและเฝ้าระวังป้องกันยามที่ (匈奴)

(โยกย้าย) จากไป” (来则惩而御之，去则备而守之) เพื่อที่จะรักษาสถานะความเป็นศูนย์กลางของจีนทั้งในด้านตำแหน่งที่ตั้งและด้านวัฒนธรรม

เรื่องราวในนวนิยายสามก๊กเกิดขึ้นในช่วงปลายสมัยราชวงศ์ฮั่นไล่มาตั้งแต่รัชกาลของพระเจ้าเลนเต้ พระเจ้าเส้าเต้ และพระเจ้าเหี้ยนเต้ แม้ว่าในความเป็นจริงอำนาจของจักรพรรดิในช่วงเวลาดังกล่าวได้ลดทอนลงไปมากอันเนื่องมาจากปัจจัยหลายๆ ด้าน แต่ยังคงถือเป็นอำนาจรัฐในที่ราบภาคกลางที่เป็นทางการตามประเพณี สำหรับลัทธิขงจื๊อแล้ว หลักการผนึกรวมกันของ 天下 คือหลักการผนึกเชื่อมกันทางวัฒนธรรมที่มีขนบจารีต (礼) เป็นศูนย์กลาง เนื่องจากทั้ง 蛮, 夷, 狄, 戎 ในทางการเมืองและวัฒนธรรมมีระยะห่างจากราชวงศ์จีนโบราณที่เป็นทางการตามประเพณีอยู่มาก สถานะในระบบ 天下 ของกลุ่มชนต่างชนชาติเหล่านี้จึงต่ำกว่าสถานะพวกที่อยู่ใกล้เมืองหลวงและบรรดาเจ้านครรัฐทั้งหลายที่อยู่ภายในจีน และตาม "ระบบขนบจารีต" (礼制) เมื่อสถานะในระบบ 天下 นั้นแตกต่างกัน สิทธิ หน้าที่ และความสัมพันธ์แบบยอมเชื่อฟังอยู่ในโอวาทของจักรพรรดิก็แตกต่างกันออกไปด้วย อย่างไรก็ตาม ด้วยเหตุที่โอรสสวรรค์ (คือจักรพรรดิ) เป็นตัวแทนสวรรค์ จึงต้องปกครองด้วยคุณธรรม (德治) พร้อมกับต้องเน้นกล่อมเกลาสั่งสอนคุณธรรมแก่ประชาชน (道德教化/以德化民) เนื่องจากมีเพียงการประจักษ์แจ้งในคุณธรรม (明德) เท่านั้นที่ทำให้ 天下 รวมเป็นหนึ่งเดียวกันได้ คุณธรรมจึงเป็นมาตรฐานที่ใช้ตัดสินความชอบธรรมของอำนาจรัฐ ไม่ใช่ภูมิหลังเรื่องชนชาติหรือกลุ่มชาติพันธุ์ของผู้ปกครองแต่อย่างใด (Wang, 2020) เมื่อรวมกับความคิดที่ว่าอาณัติสวรรค์ไม่คงที่ถาวร (天命靡常) เมื่อใดที่การกระทำของกษัตริย์หรือจักรพรรดิไม่สอดคล้องกับวิถีแห่งสวรรค์ (天道) สวรรค์ก็จะสถาปนาบุคคลใหม่ขึ้นมา ราชวงศ์ใหม่ที่เป็นทางการตามประเพณีได้สร้างขึ้นตามอาณัติสวรรค์เพื่อปกครอง 天下 สืบต่อไป การเปลี่ยนราชวงศ์จึงเป็นสิ่งที่ชอบธรรมและสอดคล้องกับวิถีแห่งสวรรค์ (Ma, 2023) แม้ในภาวะที่อำนาจของจักรพรรดิไม่มีอยู่จริง ขาดระเบียบโลกหล้าใต้ฟ้า ซึ่งคนสมัยโบราณเห็นว่าเป็นเหตุเพราะขาดตกบกพร่องเรื่องขนบจารีต (礼的缺失) (Zeng & Liu, 2023) ดังเช่นปลายสมัยราชวงศ์ฮั่น อำนาจรัฐในที่ราบภาคกลางที่เป็นทางการตามประเพณีถูกแบ่งแยกไม่ได้รวมเป็นหนึ่งเดียวก็จริงอยู่ แต่ผู้นำทั้งสามก๊กที่ต่างประสงค์จะเข้ามาแทนที่จักรพรรดิราชวงศ์ฮั่นยังคงรู้สึกถึงสถานะของตนเองในระบบ 天下 ที่เหนือกว่าพวกกลุ่มชนชาติอื่นๆ (ซึ่งไม่มีอารยะแห่งขนบจารีตและดนตรี) จึงมีความชอบธรรมที่จะทำให้กลุ่มชนชาติอื่นๆ โดยรอบทิศทั้งสี่ยอมอ่อนน้อมและรับการกล่อมเกลาสั่งสอน (归服而受其教化) ให้มาเป็นส่วนหนึ่งในระบบ 天下 ที่มี 华夏 หรือจีนเป็นศูนย์กลางและมีค่านิยมหลักของสังคมวัฒนธรรมจีนเป็นบรรทัดฐาน (Du, 2023) โดยที่อำนาจรัฐในที่ราบภาคกลางนับแต่สมัยโบราณมาได้ผสมผสานใช้ทั้งกำลังทหารและการเจรจาให้ยอมจำนนโดยไม่เอาโทษ (以武力和招抚并用) ในการบริหารจัดการความสัมพันธ์ กล่าวคือขอเพียงแต่กษัตริย์หรือผู้นำของกลุ่มชนชาติอื่นๆ ที่อยู่โดยรอบยอมจำนนหรือสวามิภักดิ์ต่อโอรสสวรรค์ของจีน และไม่ทำให้ระเบียบโลกหล้าใต้ฟ้าเสียกระบวน ก็สามารถรักษาการปกครองดั้งเดิมของตนที่มีอยู่ก่อนแล้วได้ หาไม่แล้วก็อาจได้รับการสั่งสอนตักเตือน แนะนำจูงใจ และแม้แต่การปราบปรามด้วยกำลังทหารจากโอรสสวรรค์ ซึ่งการ

ปราบปรามแบบนี้ไม่ได้มีวัตถุประสงค์เพื่อครอบครอง แต่เพื่อแก้ไขและฟื้นฟูความสงบเรียบร้อยของระเบียบโลกหล้าใต้ฟ้า (Liang, 2018) ดังตัวอย่างการเดินทัพลงใต้ของจูกัดเหลียงหรือขงเบ้งเพื่อไปปราบปรามเบ้งเฮ็ก (孟获) เป็นต้น

เมื่อพูดถึงกลุ่มชนต่างชนชาติต่างๆ ที่อยู่โดยรอบที่ราบภาคกลางจีนโบราณในยุคสมัยสามก๊ก พบว่ามีทั้งชนเผ่า wuhuan (乌桓), qiang (羌), xiongnu (匈奴), nanman (南蛮), xianbei (鲜卑) เป็นต้น ในที่นี้กลุ่มชนที่มีกล่าวถึงมากที่สุดในนวนิยายสามก๊กก็คือพวกลำมันหรือ **南蛮** ซึ่งก็คือกลุ่มชนชาติ**หมาน**ทางตอนใต้ ตั้งอยู่ใน Yi zhou (益州) ซึ่งในทางประวัติศาสตร์จะเรียกว่า 西南夷 หลังจากการเสียชีวิตของเล่าปี่ในปี ค.ศ. 223 เทศมณฑลต่าง ๆ (诸郡) ทางตอนใต้ของ 益州 ได้ตั้งกองกำลังขึ้นก่อกบฏอย่างต่อเนื่อง จนถึงขั้นที่ขงเบ้งต้องยกทัพใหญ่ลงไปปราบปรามด้วยตนเอง ในส่วนของผู้นำของพวก 南蛮 นอกจากเบ้งเฮ็กผู้เป็นอ๋องชาวหมานที่เทศมณฑล Jianning (建宁郡) ใน 益州 (ซึ่งก็คือยูนนานในปัจจุบัน) ดังกล่าวแล้วข้างต้น พบว่านวนิยายสามก๊กตอนที่ 82 ยังมีพูดถึงกองทัพของสะโมโขผู้เป็นอ๋องชาวหมานที่อยู่ใกล้กับเทศมณฑล Wuling (武陵郡) กับทหารหลายหมื่นนาย (及蛮王沙摩柯番兵数万) ซึ่งพลีชีพพร้อมทหารจ๊กก๊กในยุทธการอิเหลง (夷陵之战) ที่เล่าปี่ยกทัพมาทำสงครามกับซุนกวนเพื่อล้างแค้นให้กับน้องชายร่วมสาบานทั้งสองคือกวนอู (关羽) และเตียวหุย (张飞) และในตอนที่ 90 ก็พูดถึงลุดตัดกุด (兀突骨) ชาวหมานผู้เป็นเจ้าแห่งออโกก๊ก (南蛮乌戈国之主) ซึ่งเชื่อกันว่าเป็นตัวละครที่นวนิยายสามก๊กสร้างขึ้นมา ส่วนกลุ่มชนชาติที่มีกล่าวถึงรองลงมาจากพวก 南蛮 ก็คือ พวก **羌** ที่คนไทยรู้จักกันในชื่อ **เกี๋ยง** ผู้วิจัยพบว่าตัวบทได้พูดถึงเกี่ยวกับชนเผ่าเกี๋ยงอยู่หลายตอนด้วยกัน (เช่น ตอนที่ 7, 13, 57, 59 ฯลฯ) นอกจากนี้ ในตอนที่ 33 ของนวนิยายสามก๊กยังมีพูดถึงเป๊กตุ้น (蹋顿) ผู้นำของพวก **乌桓** หรือ **ออหวน** ที่พยายามช่วยเหลืออ้วนซง (袁尚) ในการกู้พื้นที่ทางตอนเหนือของจีนคืนจากโจโฉแต่ไม่ประสบผลสำเร็จ ระหว่างการรบในยุทธการเขาเป๊กลงสาน (白狼山之战) กับกองทัพฝ่ายวุยก๊กที่นำโดยโจซุน (曹纯) ลูกพี่ลูกน้องของโจโฉ เป๊กตุ้นถูกจับตัวและภายหลังได้ถูกสังหารโดยเตียวเลี้ยว (张辽) ขุนพลของโจโฉ (辽拍马斩蹋顿于马下) ทั้งนี้ ผู้วิจัยจะได้กล่าวถึงกลวิธีทางภาษากับการประกอบสร้างวาทกรรมความแตกต่างระหว่าง 华夏 กับ กลุ่มชนต่างชนชาติที่อยู่โดยรอบที่ราบภาคกลางจีนโบราณซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงอุดมการณ์ 天下 โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับพวกชนเผ่าเกี๋ยงและชนเผ่าหมานในลำดับถัดไป

4. การประกอบสร้างวาทกรรมความแตกต่างระหว่าง Huaxia กับ กลุ่มชนชาติอื่นๆ ที่อยู่โดยรอบซึ่งสะท้อนถึงอุดมการณ์ tianxia ผ่านกลวิธีทางภาษาต่างๆ ในนวนิยายสามก๊ก

จากการศึกษาวิเคราะห์ตัวบทภาษาจีนที่ได้กล่าวถึงกลุ่มชนต่างชนชาติที่อยู่โดยรอบที่ราบภาคกลางจีนโบราณ ผู้วิจัยเห็นว่านวนิยายสามก๊กได้ผลิตซ้ำการประกอบสร้างวาทกรรมเกี่ยวกับชนชาติ 华夷之辨 อันแสดงถึงความแตกต่างระหว่างชาว 华夏 ที่มองตนเองว่าเป็นอำนาจรัฐในที่ราบภาคกลางที่เป็นทางการตาม

ประเพณี กับกลุ่มชนชาติอื่นๆ ในรูปแบบที่ระเบียบความสัมพันธ์ไม่ได้อยู่บนพื้นฐานของความเท่าเทียมกัน ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการผลิตซ้ำแนวคิดหรืออุดมการณ์หลัก 天下 ที่ให้การสนับสนุนค้ำจุนอำนาจรัฐตามระบอบราชาธิปไตยที่มี 华夏 เป็นศูนย์กลาง รวมทั้งให้ความสำคัญกับขนบจารีตอันเป็นกรอบการประพฤติปฏิบัติตนของผู้คนในสังคมตามหลักคำสอนของลัทธิขงจื๊อ ซึ่งทำให้ขนบจารีตรวมทั้งดนตรีถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือแบ่งแยกสถานะทางสังคมวัฒนธรรมระหว่างความเป็นอารยะดังเช่นชาว 华夏 กับความเป็นอนารยะหรือป่าเถื่อน (ไร้ขนบจารีตและดนตรี) ดังเช่นกลุ่มชนชาติอื่นๆ ที่อยู่โดยรอบ ในที่นี้ผู้วิจัยขอนำเสนอกลวิธีทางภาษาต่างๆ ในการประกอบสร้างวาทกรรม 华夷之辨 ดังกล่าวข้างต้นผ่านชุดความคิดหรืออุดมการณ์ย่อย 3 ชุดที่อยู่ภายใต้แนวคิดหรืออุดมการณ์หลัก 天下 และหลักคำสอนของลัทธิขงจื๊อ อันได้แก่ 1) อุดมการณ์ความเป็นศูนย์กลางอำนาจและความยิ่งใหญ่ 2) อุดมการณ์ความชอบธรรมในการสร้างระเบียบโลกหล้าใต้ฟ้า และ 3) อุดมการณ์ความเป็นอารยะที่มีขนบจารีตเป็นศูนย์กลาง ดังนี้

4.1 กลวิธีทางภาษากับการประกอบสร้างวาทกรรม Hua-Yi zhi bian ผ่านอุดมการณ์ความเป็นศูนย์กลางอำนาจและความยิ่งใหญ่

ดังที่ได้กล่าวแล้วข้างต้น แม้ว่าในความเป็นจริงเสถียรภาพและอำนาจของจักรพรรดิช่วงปลายสมัยราชวงศ์ฮั่นจะคลอนแคลนและไม่แข็งแกร่งดังเดิม แต่ยังคงถือเป็นอำนาจรัฐในที่ราบภาคกลางที่เป็นทางการตามประเพณี ดังนั้นจึงพบว่านวนิยายสามก๊กมีการเลือกใช้คำศัพท์ ทั้งการใช้คำเรียกชื่อแทนราชวงศ์ฮั่น (เช่น 大汉, 汉祀, 汉家, 汉室, 汉统, 汉天下 ฯลฯ) และการใช้คำเรียกชื่อแทนจักรพรรดิฮั่น (เช่น 汉帝, 汉鼎者, 汉君, 汉主, 汉祚, 汉天子 ฯลฯ) แทรกอยู่ในตัวบทตลอดความยาว 120 ตอนในการสร้างภาพแทน (representation) ความเป็นศูนย์กลางอำนาจและความยิ่งใหญ่ของราชาธิปไตยในที่ราบภาคกลางที่มีจักรพรรดิราชวงศ์ฮั่นเป็นศูนย์กลางของ 天下 ซึ่งต่างกันอย่างสิ้นเชิงกับการใช้คำเรียกชื่อกลุ่มชนต่างชนชาติที่อยู่โดยรอบอันเป็นส่วนหนึ่งของระบบ 天下 ตามชื่อเรียกของแต่ละชนเผ่าเป็น 蛮, 夷, 狄, 戎, 羌, 鲜卑, 乌桓 เป็นต้น หรือในตอนที่ 91 คราวที่ขงเบ้งต้องยกทัพข้ามแม่น้ำลกซุย (泸水) เพื่อกลับเมืองเซ็งโต๋ (成都) ยังมีการใช้กลวิธีการกล่าวอ้างคำพูดผ่านคำบวงสรวง (祭文) ของขงเบ้งที่ว่า 我大汉皇帝，威胜五霸，明继三王。เพื่อผลิตซ้ำอุดมการณ์ความยิ่งใหญ่เกรียงไกรของราชาธิปไตยสมัยราชวงศ์ฮั่นว่ามีอำนาจบารมียิ่งกว่าเจ้าเหนือหัวทั้งห้าที่ครองความเป็นใหญ่เหนือแคว้นอื่นในยุควสันต์สารท (春秋五霸) และได้สืบทอดความมีปรีชาญาณจากกษัตริย์ผู้ก่อตั้งราชวงศ์ทั้งสาม (三王) อันได้แก่ เซี่ย ซาง และโจว

ทั้งนี้คำบวงสรวงในตอนที่ 91 ยังได้ใช้กลวิธีการเล่าเรื่องและการใช้ความเปรียบโดยนำสัตว์ในตำนานคือ 貔貅 มาใช้เป็นอุปลักษณ์หมายถึงกองทัพฮั่นที่กล้าหาญ (雄军) นำทัพโดยขงเบ้งอัครมหาเสนาบดีแห่งจ๊กก๊ก ในขณะที่ 蝼蚁 (แมลงกระชอนและมด) ก็ใช้เป็นอุปลักษณ์เปรียบได้กับกองทัพชนเผ่าหมานที่เป็นข้าศึกผู้รุกรานที่บ้าระห่ำ (狂寇) ที่มีกำลังน้อยและอ่อนแอกว่ามาก เพื่อแสดงให้เห็นแสนยานุภาพทางการทหารอันยิ่งใหญ่ของอำนาจรัฐในที่ราบภาคกลาง ดังข้อความที่ว่า

> 大举**貔貅**，悉除**蝼蚁**；**雄军**云集，**狂寇**冰消；才闻破竹之声，便是失猿之势。(第 91 回)
> กองทัพ (ฮั่น) อันยิ่งใหญ่เมื่อไปถึงที่ใด ก็จะกำจัดพวกที่มีกำลังน้อยอ่อนแอเหมือนแมลงกระชอนและมด เมื่อกองทหารที่มีอำนาจแข็งแกร่งมารวมตัวกัน ข้าศึกผู้รุกรานที่บ้าระห่ำย่อมล่มสลายพังทลายลงไป กองทัพ (ฮั่น) จะบุกเป็นพายุราบรื่นประดุจผ่ากระบอกไม้ไผ่ กวาดล้าง (กองทหารหมาน) ให้เรียบวุธ

นอกจากนี้ ยังปรากฏการใช้อุปลักษณ์และโวหารเกินจริงที่เป็นเชิงลบในถ้อยคำปรามาสที่ผลิตซ้ำภาพความอ่อนด้อยกว่าในด้านความสามารถในการสู้รบของกลุ่มชนต่างชนชาติว่าเป็นคนละระดับชั้นเมื่อเทียบกับขุนพลแห่งจ๊กก๊กผู้มีชื่อเสียงเกรียงไกร ดังตอนที่ 74 เมื่อกวนเป๋ง (关平) บุตรชายของกวนอูกล่าวถึงกรณีที่บังเต๊ก (庞德) ขุนพลผู้แรกเริ่มเคยรับใช้ม้าเท้ง (马腾) และม้าเฉียว (马超) ภายหลังจึงมารับใช้โจโฉ ได้หาญกล้ามาสู้รบต่อกรกับขุนพลผู้เชี่ยวชาญในการยุทธ์จนหาคนเทียบได้ยากเช่นกวนอูว่าเปรียบเสมือนลูกวัวแรกเกิดที่ด้อยประสบการณ์จึงไม่รู้จักกลัวเสือที่น่าเกรงขาม แม้นว่ากวนอูจะสังหารบังเต๊กเสีย ก็เป็นเหมือนการฆ่าทหารชนเผ่าเกี๋ยงตะวันตกตัวเล็กๆ คนหนึ่งเท่านั้น ไม่ถือเป็นความดีความชอบอันยิ่งใหญ่แต่อย่างใด

> 俗云：**初生之犊不惧虎**，父亲纵然斩了此人，只是**西羌一小卒**耳。倘有疏虞，非所以重伯父之托也。(第 74 回)
> ดังภาษิตกล่าวไว้ ลูกวัวแรกเกิดไม่กลัวเสือ มาตรว่าท่านพ่อจะฆ่าคนๆ นี้ ก็เป็นเพียงการฆ่าทหารชาวเกี๋ยงตะวันตกตัวเล็กๆ เท่านั้น หากว่าท่านพ่อเกิดประมาทหรือผิดพลาดขึ้นมา จะไม่เป็นการใช้ชื่อเสียงของท่านเพื่อส่งเสริมเขาหรอกหรือ

อนึ่ง ตามบันทึกทางประวัติศาสตร์ของสามก๊ก (三国志) ในการรบครั้งนี้กวนอูไม่ใช่ฝ่ายได้เปรียบและกลับถูกบังเต๊กยิงเกาทัณฑ์เข้าที่หน้าผาก (额头) ด้วย ซึ่งต่างจากตัวบทในนวนิยายที่กวนอูถูกยิงเข้าที่แขนซ้าย (左臂) อย่างไรก็ดีในท้ายที่สุดด้วยเหตุที่ฝนตกหนักทำให้เกิดน้ำท่วมหลากในฮันต๋ง (汉中) กวนอูได้ให้ทหารสร้างเขื่อนกั้นน้ำรอให้น้ำหลาก จึงพังเขื่อนปล่อยน้ำท่วมจมทัพของบังเต๊ก สุดท้ายกองทัพกวนอูก็สามารถจับและสังหารบังเต๊กได้

ส่วนในตอนที่ 85 ก็ใช้กลวิธีกล่าวอ้างด้วยอุปมาโวหารเกินจริงอีกครั้งผ่านถ้อยคำของขงเบ้งที่ประเมินแล้วว่า ด้วยเหตุที่ม้าเฉียวมีภูมิหลังจาก 西川 มาหลายชั่วอายุคน และสามารถครองใจชาวเกี๋ยงมาโดยตลอดผ่านความสัมพันธ์ที่โยงใยใกล้ชิดกับชาวเกี๋ยง จนแม้ชาวเกี๋ยงเองล้วนยอมรับนับถือม้าเฉียวเป็นดั่งแม่ทัพผู้มีอำนาจศักดิ์สิทธิ์ราวกับเทพเจ้า (臣料马超积祖西川人氏，素得**羌人**之心，**羌人**以超为**神威天将军**) จึงได้ใช้คติความเชื่อหรือกระแสความชมชอบที่ชาวเกี๋ยงมีต่อม้าเฉียวดังกล่าวให้เป็นประโยชน์ โดยวางแผนให้ม้าเฉียวคอยเฝ้ารักษาด่านเซเปงก๋วน (西平关) ไว้ให้มั่นเนื่องจากได้รับทราบมาก่อนหน้านี้แล้วว่าห่อปี (轲比能) ผู้นำชนเผ่า 鲜卑 ซึ่งถูกวุยก๊กติดสินบนให้เป็นพันธมิตรไปโจมตีจ๊กก๊กจะยกทัพมาบุกด่านเซเปงก๋วนดังกล่าว (老臣先知西番国王轲比能，引兵犯西平关) แต่ท้ายที่สุดกองทหารของห่อปีก็

ถอยหนีด้วยความหวาดกลัวเมื่อได้รู้ว่าขุนพลม้าเฉียวของจ๊กก๊กซึ่งมีชื่อเสียงว่าเป็นนักรบผู้ยิ่งใหญ่ในหมู่ชนเผ่าเกี๋ยงเป็นผู้บัญชาทหารยกมาสกัดเอง

แม้ว่าในตอนที่ 94 เมื่อเตียดลิเกียด (彻里吉) ผู้เป็นประมุขชนเผ่าเกี๋ยงตะวันตก (ซึ่งก็เชื่อกันว่าเป็นตัวละครที่นวนิยายสามก๊กสร้างขึ้นมา) สั่งให้อัครมหาเสนาบดีแงตั๋น (雅丹) และขุนพลออดกิด (越吉) นำทัพที่มีทหารชนเผ่าเกี๋ยง 150,000 นายไปยังด่านเซเปงก๋วนเพื่อช่วยเหลือแม่ทัพโจจิ๋น (曹真) แห่งวุยก๊กตามคำร้องขอ และในทางปฏิบัติขนาดของกองกำลังชาวเกี๋ยงในขณะนั้นมีมากกว่ากำลังพลของกองทัพจ๊กก๊กที่นำโดยขงเบ้ง (ซึ่งมีประมาณ 30,000 นาย) ก็จริงอยู่ แต่หากพิจารณาถึงลักษณะเครื่องมือหรืออาวุธชนิดต่างๆ ที่ใช้ในการสู้รบของกองทัพชาวเกี๋ยงจะเห็นว่ายังคงทำมาจากวัตถุดิบแบบดั้งเดิมเท่าที่หาได้ในพื้นถิ่น ดังข้อความที่ว่า

> 即命雅丹与越吉元帅起羌兵一十五万，皆惯使弓弩、枪刀、蒺藜、飞锤等器；又有战车，用铁叶裹钉，装载粮食军器什物：或用骆驼驾车，或用骡马驾车，号为**“铁车兵”**。(第 94 回)
>
> (เตียดลิเกียด) จึงให้แงตั๋นกับออดกิดนำทหารเกี๋ยง 15 หมื่นซึ่งล้วนเก่งในการใช้อาวุธต่างๆ เช่น คันธนูและหน้าไม้ ดาบและหอก กอหนาม (蒺藜) โซ่ลูกตุ้ม (飞锤) ฯลฯ และยังมีรถศึกที่ใช้แผ่นเหล็กหุ้มด้วยตะปูสำหรับบรรทุกเสบียงอาหาร อาวุธ และข้าวของอื่นๆ บ้างใช้อูฐลากเทียมรถ บ้างใช้ล่อและม้าเทียมรถ จึงได้รับฉายาว่า “**กองทัพรถเหล็ก**”

ส่วนด้านกลยุทธ์ที่ชนเผ่าเกี๋ยงใช้ในการสู้รบข้างต้นก็ถูกมองว่ายังห่างชั้นกว่าฝ่ายจ๊กก๊กอยู่มาก ดังนั้นเมื่อขงเบ้งถามเกียงอุย (姜维) ว่ารู้วิธีที่จะทำลายกองทัพรถเหล็กของชนเผ่าเกี๋ยงดังกล่าวแล้วหรือไม่ (伯约知破车之法否？) จึงได้รับคำตอบซึ่งสะท้อนถึงการดูถูกศัตรูจากเกียงอุยว่าทหารชาวเกี๋ยงรู้จักแต่ใช้พละกำลังอย่างบ้าบิ่นเท่านั้น แต่ไม่มีทางอ่านกลยุทธ์อันแยบยลของขงเบ้งได้ออกอย่างแน่นอน (**羌人惟恃一勇力，岂知妙计乎**？) ซึ่งในท้ายที่สุดภายใต้ทัศนวิสัยที่เส้นทางบนภูเขาปกคลุมไปด้วยหิมะที่ตกหนัก มองไปรอบๆ ดูเหมือนเป็นที่ราบกว้างใหญ่ ด้วยความไม่รู้เท่าทันจึงทำให้ทหารชาวเกี๋ยงและกองทัพรถเหล็กถูกล่อให้ตกลงไปในหลุมสนามเพลาะที่ฝ่ายจ๊กก๊กได้ขุดเอาไว้แล้ว ในที่สุดออดกิดก็ตายในที่รบ ส่วนแงตั๋นก็ถูกจับตัวไปหาขงเบ้ง

นอกจากแสนยานุภาพและความเก่งกาจทางการทหารของกองทัพฮั่นจากที่ราบภาคกลางหรือกำลังพลของจ๊กก๊กอย่างเป็นรูปธรรมข้างต้นแล้ว นวนิยายสามก๊กยังได้ใช้กลวิธีการเล่าเรื่องที่เป็นลักษณะปาฏิหาริย์เหนือความเป็นจริงเพื่อสะท้อนถึงอานุภาพสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือสิ่งที่เหนือธรรมชาติที่เข้ามาแทรกแซงในลักษณะเป็นใจหรือคอยช่วยเหลือทำให้ฝ่ายฮั่นหรือจ๊กก๊กทำอะไรก็ลงตัวอีกด้วย ดังตอนที่ 94 ในจังหวะที่กวนหิน (关兴) กำลังต่อสู้และตกเป็นฝ่ายเพลี่ยงพล้ำให้แก่ออดกิดอยู่นั้น ก็มีขุนพลใหญ่คนหนึ่งปรากฏตัวขึ้นมาอย่างไม่คาดคิด ทำให้ทหารชาวเกี๋ยงต้องล่าถอยไป (只见岸上**一员大将**，杀退羌兵) ต่อมากวนหินจึงตระหนักว่าผู้ที่ช่วยให้ตนรอดชีวิตก็คือวิญญาณของกวนอูผู้เป็นบิดาที่ได้ล่วงลับไปแล้ว โดยตัวบทได้บรรยายว่า ทันใดนั้น

ก็เห็นกวนอูชี้มือไปทางตะวันออกเฉียงใต้แล้วพูดว่า “ลูกเอ๋ย เจ้าจงรีบไปทางเส้นนี้โดยเร็วเถิด พ่อจะปกป้องเจ้ากลับสู่ค่ายที่มั่นเอง” เมื่อกล่าวจบแล้วก็หายตัวไป (忽见**关公**以手望东南指曰：“吾儿可速望此路去。吾当护汝归寨。”**言讫不见**。) หรือในตอนที่ 89 เมื่อฝ่ายจ๊กก๊กตกอยู่สภาวะอับจน ทหารในกองทัพดื่มน้ำในลำธารที่มีพิษเข้าไปแล้วเกิดอาการเป็นใบ้พูดไม่ได้ ขงเบ้งจึงได้มาไหว้ศาลเจ้าม้าอ้วน (马援) อดีตแม่ทัพผู้มีความสามารถและเคยกรีธาทัพไปรบจากเหนือจรดใต้มาก่อนจนได้รับแต่งตั้งจากจักรพรรดิกวงอู่แห่งราชวงศ์ฮั่น (汉光武帝) ให้ดำรงตำแหน่งขุนพลผู้สงบคลื่น (伏波将军) เพื่ออธิษฐานขอให้ดวงวิญญาณม้าอ้วนช่วยเหลือ ก็ปรากฏว่ามีชายชราคนหนึ่งเข้ามาที่ศาลเจ้าแล้วบอกว่า ตัวเองเป็นเทพแห่งภูเขานี้และได้รับคำสั่งจากม้าอ้วนให้มาชี้แนะหาทางออกให้แก่ขงเบ้งโดยเฉพาะ (吾乃**本处山神，奉伏波将军之命**，特来指引。) ขงเบ้งจึงมีโอกาสพบกับเบ้งเจียด (孟节) หรือ ผู้สันโดษแห่งบั้นอั๋น (万安隐者) ผู้เป็นพี่ชายของเบ้งเฮ็ก (ซึ่งเชื่อกันว่าเป็นอีกหนึ่งตัวละครที่นวนิยายสามก๊กสร้างขึ้นมา) และได้รับน้ำศักดิ์สิทธิ์จากตาน้ำพุอันลกจั๋ว (安乐泉) รักษาอาการเป็นใบ้ของเหล่าทหารจ๊กก๊กได้สำเร็จ (赐**神水**以救众兵残生) รวมทั้งได้ใบจากต้นไม้หอมฮุยเหียบ (薤叶芸香) มาให้ทหารใส่ปากไว้ป้องกันไม่ให้พิษเข้าสู่ตัว (各人**口含一叶**，自然**瘴气不侵**) หรือในตอนที่ 89 เดียวกันนี้ ตัวบทได้ใช้กลวิธีกล่าวอ้างถึงบทกวีของคนรุ่นหลัง (后人**有诗曰**) เล่าย้อนเหตุการณ์ในอดีตตอนที่กองทหารของขุนพล Geng Gong (耿恭) แห่งราชวงศ์ฮั่นตะวันออกสู้รบอยู่กับชนเผ่า xiongnu ทางตอนเหนือ (北匈奴) ได้ประสบปัญหาไม่มีน้ำดื่มกิน ครั้นเมื่อขุนพล 耿恭 บูชาเทพยดาเพื่ออธิษฐานขอน้ำ ก็มีน้ำไหลพ่นออกมาอย่างน่าอัศจรรย์ สร้างความประหลาดใจแก่ชาว 北匈奴 ทำให้คิดว่ามีเทพเจ้าคอยช่วยเหลือกองทัพฮั่นอยู่ จึงนำกองกำลังของตนล่าถอยไป ซึ่งเทียบเคียงได้กับเหตุการณ์ในนวนิยายสามก๊กเมื่อขงเบ้งกลับมาถึงค่ายใหญ่ ได้สั่งให้ทหารขุดบ่อน้ำเอาไว้ แต่แม้จะขุดบ่อลึกมากเพียงใด ก็ไม่มีน้ำสักหยด (掘下二十余丈，并无滴水) ในตอนค่ำขงเบ้งจึงจุดธูปเทียนขึ้นบูชาเทพยดา (焚香告天) เพื่ออธิษฐานขอน้ำ พอถึงเวลาเช้าบ่อซึ่งขุดไว้นั้นก็มีน้ำขึ้นเต็มทุกบ่อ (**耿恭**拜井甘泉出，**诸葛**虔诚水夜生) จึงสร้างความประหลาดใจแก่กองทหารชาวหมานที่เห็นฝ่ายจ๊กก๊กยังคงมีน้ำให้คนและม้าได้ใช้ดื่มกินกันเป็นปกติ จนกระทั่งโต้สู้ไต้อ๋อง (朵思大王) ขุนพลผู้นำทัพแห่งถ้ำทูหลงบนเขาอิมตองสัน (山阴秃龙洞) ผู้เป็นเพื่อนของเบ้งฮิว (孟优) น้องชายของเบ้งเฮ็ก (ซึ่งเชื่อกันว่าเป็นตัวละครที่นวนิยายสามก๊กสร้างขึ้นมา) หลังได้เห็นเหตุการณ์น่าอัศจรรย์ดังกล่าวถึงกับขนลุกด้วยความเกรงกลัว (毛发耸然) และกล่าวกับเบ้งเฮ็กว่า นี่คือกองทหารที่เทพเจ้าส่งมา (此乃**神兵**也！)

อนึ่ง แม้จะมีการเล่าปรากฏการณ์เหนือธรรมชาติของกองทัพหมานในตอนที่ 90 เมื่อบกลกไต้อ๋อง (木鹿大王) ผู้นำชนเผ่าหมานแห่งถ้ำปัดหลับต๋อง (八纳洞) ที่เป็นพันธมิตรของเบ้งเฮ็ก (ซึ่งเป็นตัวละครที่นวนิยายสามก๊กสร้างขึ้นมาเช่นกัน) ใช้เวทมนต์คาถา (法术) เรียกลมพายุให้เกิดขึ้นเฉียบพลัน หินและทรายปลิวว่อนขึ้นเหมือนห่าฝน พอเสียงเป่าเขาสัญญาณดังขึ้น ทั้งเสือ เสือดาว หมาจิ้งจอก หมาป่า งูพิษ และสัตว์ป่าดุร้ายต่างเหินลมออกมา แล้วแยกเขี้ยวยิงฟันพุ่งเข้าหากองทัพจ๊กก๊ก (忽然狂风大作，飞砂走石，如同

骤雨；一声画角响，虎豹豺狼，毒蛇猛兽，乘风而出，张牙舞爪，冲将过来。）แต่ในท้ายที่สุดแค่เพียงขงเบ้งแกว่งพัดขนนกเท่านั้น ลมพายุดังกล่าวก็พัดกลับไปทางกองทัพหมาน（孔明将羽扇一摇，其风便回吹彼阵中去了）ส่วนสัตว์ป่าแท้（真兽）ที่ถูกควบคุมด้วยเวทมนต์ก็ต้องพ่ายแพ้ให้แก่สัตว์ป่าปลอม（假兽）ขนาดยักษ์ที่กองทัพจ๊กก๊กสร้างขึ้นจากไม้ใช้สีทา（木刻彩画）และสามารถพ่นเปลวไฟออกจากปากได้（巨口吐火焰）ตัวบกลกไต้อ๋องเองก็ตายในที่รบ

4.2 กลวิธีทางภาษากับการประกอบสร้างวาทกรรม Hua-Yi zhi bian ผ่านอุดมการณ์ความชอบธรรมในการสร้างระเบียบโลกหล้าใต้ฟ้า

ดังที่ได้กล่าวแล้วข้างต้น อำนาจรัฐในที่ราบภาคกลางที่เป็นทางการตามประเพณีมองว่าตนเองเป็นศูนย์กลางของ 天下 และมีสถานะทางสังคมวัฒนธรรมที่เหนือกว่ากลุ่มชนชาติอื่นๆ ที่ไม่ใช่ 华夏 ที่อยู่โดยรอบ จึงมีความชอบธรรมในการสร้างระเบียบโลกหล้าใต้ฟ้าและต้องใช้อิทธิพลโน้มนำสั่งสอนกลุ่มชนชาติอื่นๆ ให้ปฏิบัติตามโดยไม่ขัดต่อความประสงค์ของตนเอง ในที่นี้พบว่านวนิยายสามก๊กได้พูดถึงระบบบรรณาการ（朝贡或进贡体系）ซึ่งเป็นธรรมเนียมการแลกเปลี่ยนสิ่งของในรูปแบบพิธีการที่อยู่บนพื้นฐานต่างตอบแทน โดยกลุ่มชนต่างชนชาติต่างๆ จะส่งเครื่องบรรณาการมาถวายแด่จักรพรรดิหรือผู้ปกครองที่เป็นอำนาจรัฐส่วนกลางเพื่อแสดงความอ่อนน้อมและยอมอยู่ภายใต้การคุ้มครอง ส่วนจักรพรรดิเองเมื่อได้รับเครื่องบรรณาการแล้วก็ต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ด้วยการมอบของกำนัลตอบแทน（赏赐）อย่างเอื้อเฟื้อใจกว้าง ดังตัวอย่างในตอนที่ 94 ที่ใช้กลวิธีการเล่าเรื่องชนเผ่าเกี๋ยงตะวันตกที่ส่งเครื่องบรรณาการมาให้ทุกปีนับตั้งแต่สมัยจักรพรรดิไท่จู่ (หรือโจโฉ) อีกทั้งจักรพรรดิเหวินตี้ (หรือโจผี) ก็ยังให้ความเอื้อเฟื้อสมนาคุณแก่ชาวเกี๋ยงมากมาย（西羌之人，自太祖时连年**入贡**，文皇帝亦**有恩惠**加之）

แม้จะได้เห็นการแสดงออกโดยเปลือกนอกถึงความสัมพันธ์และผลประโยชน์ร่วมกันของทั้งสองฝ่ายในรูปแบบบรรณาการดังกล่าวข้างต้นก็ตาม แต่ในส่วนลึกแล้วแต่ละฝ่ายก็ยังยึดติดกับมุมมองของตนเองที่คิดเห็นต่างกันโดยสิ้นเชิง กล่าวคือฝ่ายอำนาจรัฐส่วนกลางดูเหมือนจะรู้แก่ใจดีว่ากลุ่มชนชาติอื่นๆ ที่ไม่ใช่ 华夏 ไม่ได้ยอมจำนนเชื่อฟังการสั่งสอนกล่อมกลืนภายใต้อาณัติแห่งจักรพรรดิอย่างแท้จริง ด้วยเหตุนี้จึงพบกลวิธีการเลือกใช้คำศัพท์ ทั้งการใช้คำที่ดูเหมือนการตีตรากล่าวหาพวก 南蛮 ตลอดจนตัวเบ้งเฮ็กซึ่งเป็นผู้นำว่าไม่ได้สวามิภักดิ์อย่างจริงใจต่อจ๊กก๊ก เช่น **不习王化** ในตอนที่ 87 และ **不遵王化**, **不归王化** ในตอนที่ 89 และการใช้คำที่ส่อถึงพฤติกรรมแข็งข้อต่อต้าน เอาใจออกห่าง หรือก่อกบฏ เช่น **不服**, **欲反**, **复叛**, **造反** ดังตัวอย่าง

> 吕凯遂取一图，呈与孔明曰“某自历仕以来，知南人**欲反**久矣，……”（第 87 回）
> ลิคีจึงหยิบแผนที่ (ทางภูมิศาสตร์) แผ่นหนึ่งออกมามอบให้แก่ขงเบ้งและกล่าวว่า ภายหลังจากข้าพเจ้าได้เข้ารับราชการ ก็รู้อยู่แล้วว่าคนทางใต้ต้องการก่อกบฏ
> 南蛮恃其地远山险，**不服**久矣；虽今日破之，明日**复叛**。（第 87 回）

(ม้าเจ๊ก – 马谡 กล่าวแก่ขงเบ้งว่า) พวก 南蛮 อาศัยภูมิประเทศที่ห่างไกลรวมทั้งอันตรายทางธรรมชาติของตน ไม่ยอมจำนนอยู่ใต้อาณัติแห่งจักรพรรดิมาเป็นเวลานานแล้ว แม้ว่าเราจะเอาชนะพวกเขาได้ในวันนี้ แต่พวกเขาก็จะยังคงกบฏต่ออีกในวันพรุ่งนี้

今辱弟**造反**，又劳丞相深入不毛之地，如此生受，孟节合该万死，故先于丞相之前请罪。(第 89 回)

ตอนนี้น้องชายที่น่าละอายของข้าพเจ้าก่อกบฏ ทำให้ท่านอัครมหาเสนาบดีต้องลำบากเดินทางลึกเข้าไปในดินแดนที่ทุรกันดาร ทำงานหนักเหนื่อยยากถึงเพียงนี้ ข้าพเจ้าเบ้งเจียดสมควรตายจริงๆ ดังนั้นข้าพเจ้าจึงมาขอโทษต่อหน้าท่านอัครมหาเสนาบดีก่อน

ด้วยเหตุนี้ฝ่ายจ๊กก๊กที่นำโดยขงเบ้งจึงถือเป็นหน้าที่ที่จะต้องนำความสงบเรียบร้อยกลับคืนมาสู่ระเบียบโลกหล้าใต้ฟ้า (平蛮) โดยใช้มาตรการทั้งไม้แข็งและไม้นวม ดังคำบรรยายสรุปถึงการเดินทางพิชิตแดนใต้ (南征) ในตอนที่ 90 ว่าขงเบ้งสามารถเอาชนะและจับกุมตัวเบ้งเฮ็กได้ ก่อนจะจงใจปล่อยตัวให้กลับไปรวบรวมไพร่พลเพื่อมารบใหม่ในครั้งถัดไป เป็นเช่นนี้ถึง 7 ครั้งด้วยกันจนกระทั่งเบ้งเฮ็กละอายใจยอมสวามิภักดิ์แต่โดยดีในที่สุดและเป็นที่มาของสำนวนจีน 七擒七纵 "จับเจ็ดครั้งปล่อยเจ็ดครั้ง" ทั้งนี้ก็เพื่อธำรงรักษาไว้ซึ่งอำนาจอิทธิพลของตนเองที่มีมาแต่เดิมรวมทั้งอุดมการณ์ความชอบธรรมในการสร้างระเบียบโลกหล้าใต้ฟ้าดังกล่าว

แต่ในมุมมองของฝ่าย 南蛮 และเบ้งเฮ็กซึ่งกรอบความคิดไม่ได้อยู่บนพื้นฐานอุดมการณ์หลัก 天下 และหลักคำสอนของลัทธิขงจื๊อ กลับเห็นว่าเป็นฝ่ายจ๊กก๊กเองที่ใช้อำนาจรุกรานเข้ามาในดินแดนบ้านเกิดของพวกตน ดังวาทกรรมโต้ตอบที่ปรากฏในตอนที่ 87 ความว่า

"两川之地，皆是他人所占土地，汝主倚强夺之，自称为帝。吾世居此处，汝等无礼，侵我土地：何为反耶？"

ดินแดนทั้งสอง (ได้แก่ 东川 และ 西川) ล้วนเป็นดินแดนในครอบครองของผู้อื่น เจ้านายของท่านใช้กำลังข่มเหงแย่งชิงมันไปจากผู้อื่น แล้วตั้งตนขึ้นเป็นจักรพรรดิ ตัวข้าอยู่ที่นี่มาหลายชั่วอายุคน พวกท่านต่างหากที่ไร้ซึ่งขนบจารีต บุกรุกเข้ามาในดินแดนของข้า: จะมาพูดว่าข้าก่อกบฏได้อย่างไรกันเล่า

4.3 กลวิธีทางภาษากับการประกอบสร้างวาทกรรม Hua-Yi zhi bian ผ่านอุดมการณ์ความเป็นอารยะที่มีขนบจารีตเป็นศูนย์กลาง

ดังที่ได้กล่าวแล้วข้างต้น อุดมการณ์หลัก 天下 ให้ความสำคัญกับขนบจารีตอันเป็นกรอบการประพฤติปฏิบัติตนของผู้คนในสังคมตามหลักคำสอนของลัทธิขงจื๊อ ซึ่งทำให้ขนบจารีตรวมถึงดนตรีถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือแบ่งแยกสถานะทางสังคมวัฒนธรรมระหว่างความเป็นอารยะดังเช่นชาว 华夏 ในที่ราบภาคกลางกับความเป็นอนารยะหรือป่าเถื่อน (ไร้ขนบจารีตและดนตรี) ดังเช่นกลุ่มชนต่างชนชาติที่อยู่โดยรอบ ในที่นี้จึงพบกลวิธีการเลือกใช้คำศัพท์และการกล่าวอ้างคำพูดในตอนที่ 88 ที่เบ้งเฮ็กอวดตัวว่าไม่ด้อยกว่าขงเบ้ง เพราะ

ถึงแม้ตนเองจะเป็นชนเผ่าหมาน แต่ก็รู้เรื่องยุทธพิชัยสงครามอย่างดี (吾虽**蛮人**，颇知**兵法**) หรือในตอนที่ 89 เมื่อขงเบ้งถามสาเหตุที่เบ้งเฮ็กยังคงไม่ยอมจำนนแม้ว่าในขณะนั้นตนเอง (ซึ่งเป็นฝ่ายรบชนะ) ได้ปฏิบัติต่อเบ้งเฮ็กด้วยมารยาทและความสุภาพถึง 4 ครั้งแล้วก็ตาม (吾今四次**以礼相待**，汝尚然不服，何也？) เบ้งเฮ็กก็ได้ใช้วาทกรรมโต้ตอบโดยกล่าวหาว่าถึงแม้ตนเองจะเป็นคนในดินแดนรอบนอกที่ห่างไกลวัฒนธรรมคำสอนขงจื๊อ แต่ไม่เหมือนขงเบ้งที่เชี่ยวชาญในการใช้เล่ห์เหลี่ยม แล้วจะให้ตนเองยอมจำนนได้อย่างไร (吾虽**化外之人**，不似丞相**专施诡计**，吾如何肯服？) หรือในตอนที่ 90 ภายหลังเกิดเหตุการณ์ “จับเจ็ดครั้งปล่อยเจ็ดครั้ง” เบ้งเฮ็กก็ยอมศิโรราบต่อขงเบ้งโดยกล่าวว่าถึงแม้ตนเองจะเป็นคนในดินแดนรอบนอกที่ห่างไกลวัฒนธรรมคำสอนขงจื๊อ แต่ก็รู้จักขนบธรรมเนียมประเพณีและมารยาท จนถึงขนาดนี้แล้วจะไม่มีความละอายใจได้อย่างไรเล่า (吾虽**化外之人**，颇知**礼义**，直如此无羞耻乎？)

ด้วยเหตุที่ 仁 หรือความเมตตากรุณาถือเป็นหลักมาตรฐานทางศีลธรรมสูงสุดและเป็นแกนหลักเชิงทฤษฎีของลัทธิขงจื๊อ ในที่นี้จึงพบกลวิธีการเลือกใช้คำศัพท์และการกล่าวอ้างคำพูด ดังเช่นตอนที่ 90 เมื่อทหารออโกก๊กของลุดตัดกุดที่เรียกว่า ตีนกะเป๋ง (藤甲兵) ซึ่งสวมเกราะหวายทำให้มีความแข็งอาวุธฟันแทงไม่เข้า ทั้งยังมีน้ำหนักเบาสามารถลอยน้ำได้ สามารถเอาชนะกองทัพจ๊กก๊กได้ในครั้งแรก แต่ภายหลังกลับหลงกลอุบายเข้าไปในหุบเขาจัวปัวสก (盘蛇谷) ขงเบ้งจึงสั่งให้ทหารจุดเพลิงและทิ้งไปในหุบเขา เนื่องจากเกราะหวายเป็นเกราะชุบน้ำมันจึงติดไฟได้ง่าย ทหารเกราะหวายจึงถูกเพลิงเผาทั้งเป็นตายสิ้นรวมทั้งลุดตัดกุดด้วย เมื่อขงเบ้งเห็นสภาพการตายที่น่าอนาจดังกล่าวก็ถึงกับน้ำตาคลอทอดถอนใจกล่าวว่าแม้ว่าตนเองได้สร้างคุณูปการให้แก่จ๊กก๊กก็จริง แต่การกระทำ (ที่ขาดความเมตตาปราณีหรือมนุษยธรรม) เช่นนี้จะทำให้ตนเองอายุสั้นแน่นอน (吾虽有功于社稷，必**损寿**矣！) แม้เมื่อกลับถึงค่ายทหารฝ่ายจ๊กก๊กแล้ว ก็ยังกล่าวแก่แม่ทัพนายกองว่าตนเองไม่มีทางเลือกจำใจต้องใช้กลอุบายดังกล่าว ซึ่งจะทำให้คุณความดีหรือบุญกุศลที่สร้างไว้เสียหายอย่างมาก (吾今此计，不得已而用之，**大损阴德**) แต่ถ้าไม่โจมตีด้วยไฟจะสามารถเอาชนะได้อย่างไร การทำให้เผ่าพันธุ์ชาวออโกก๊กไม่หลงเหลือเลย ถือเป็นบาปหนักของตนเอง (非火攻安能取胜？使乌戈国之人不留种类者，是**吾之大罪**也！) หรือพบการใช้กลวิธีการเล่าเรื่องและการใช้ความเปรียบดังเช่นตอนที่ 91 ขณะที่กองทัพจ๊กก๊กจะข้ามแม่น้ำลกซุย ท้องฟ้าก็เกิดมืดครึ้มมีคลื่นลมแรงปั่นป่วนเป็นเหตุอาเพศ เหมือนมีผีสางเทวดามาก่อกวน ซึ่งตามธรรมเนียมปฏิบัติพื้นถิ่นแต่ดั้งเดิมต้องใช้ศีรษะมนุษย์ 49 คนรวมทั้งสัตว์อันได้แก่ วัวดำและแพะขาวในการเซ่นสังเวยเพื่อระงับเหตุอาเพศดังกล่าว (旧时国中**猖神作祸**，用七七四十九颗**人头并黑牛白羊祭之**) แต่ขงเบ้งกลับเห็นว่าเดิมทีก็มีคนที่ตายกลายเป็นผีด้วยความเจ็บปวดคับแค้นใจอยู่แล้ว จะไปคร่าชีวิตคนเป็นให้สิ้นไปอีกได้อย่างไร (本为人死而成怨鬼，**岂可又杀生人耶？**) เพื่อสะท้อนถึงความพยายามของขงเบ้งที่จะปฏิบัติตนตามหลักแห่งความเมตตากรุณา จึงปฏิเสธไม่ทำตามธรรมเนียมพื้นถิ่นนั้นและสั่งให้เอาแป้งมานวดปั้นให้เหมือนหัวคน ข้างในมีไส้ทำจากเนื้อสัตว์เช่นวัว แพะ ฯลฯ เพื่อใช้เซ่นสังเวยแทนศีรษะมนุษย์ โดยตั้งชื่อว่า หมานโถว (馒头 ซึ่งพ้องเสียงกับ 蛮头 ที่หมายถึงศีรษะชาวหมาน)

ในที่นี้ยังพบกลวิธีการเลือกใช้คำศัพท์สื่อความหมายในเชิงลบสร้างภาพแทนความเป็นอนารยะของกลุ่มชนต่างชนชาติในแง่มุมต่างๆ เช่น การพูดถึงสภาพถิ่นที่อยู่ในตอนที่ 87 เมื่อออองเลี้ยน (王连) กล่าวทัดทานห้ามปรามไม่ให้ขงเบ้งนำทัพไปยังดินแดนทางใต้ด้วยตนเองเนื่องจากเห็นว่าเป็นพื้นที่รกร้างแห้งแล้งและเป็นแหล่งกำเนิดของไข้ป่าและโรคระบาดต่างๆ (南方**不毛之地，瘴疫之乡**) หรือในตอนที่ 89 โต้สู้ไต้อ๋องได้กล่าวแก่เบ้งเฮ็กถึงอันตรายของเส้นทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือว่ามีภูเขาสูงชันและถนนแคบๆ ถึงแม้จะมีเส้นทางเล็กๆ แต่ส่วนใหญ่ก็มีงูพิษและแมงป่องซ่อนตัวอยู่ (**山岭险峻，道路狭窄**，其中虽然有小路，却大多**藏着毒蛇恶蝎**) และสถานที่แห่งนี้ยังมีบ่อน้ำพุที่มีพิษถึง 4 แห่งด้วยกัน (此处更有**四个毒泉**) หรือการพูดถึงสภาพความเป็นอยู่และขนบประเพณีพิธีกรรมท้องถิ่นในตอนที่ 90 ยามฟ้าฝนกระจายทั่วดีในทุกปีก็จะปลูกข้าว ถ้าในช่วงที่ข้าวยังไม่สุก ก็จะฆ่างูและช้างเพื่อเป็นอาหาร (倘若不熟，**杀蛇为羹，煮象为饭**) หรือการฆ่าวัวและม้าเพื่อบูชายัญตลอดทั้ง 4 ฤดูซึ่งเรียกว่า “ปกกุย” (卜鬼) และแต่ละปีก็มักจะจับคนจ๊กก๊กและคนต่างถิ่นมาเซ่นสังเวยด้วย (每年常**以蜀人并外乡之人祭之**) หรือยามเจ็บไข้ได้ป่วยก็ไม่ยอมกินยา แต่จะอธิษฐานต่อพ่อมดเท่านั้นซึ่งเรียกว่า “ผียา” (**只祷师巫**，名为“药鬼”) ที่แห่งนี้ไม่มีกฎหมายอาญา แต่ใครก็ตามที่ก่ออาชญากรรมจะต้องถูกตัดศีรษะ (其处无刑法，但**犯罪即斩**) และเมื่อเด็กผู้หญิงโตเป็นสาวก็จะอาบน้ำในลำธาร ผู้ชายสามารถลงน้ำไปคละเคล้าปะปนกับผู้หญิงและจับคู่มีเพศสัมพันธ์ตามใจชอบโดยพ่อแม่ไม่ห้ามซึ่งเรียกว่า "การเรียนรู้ศิลปะ" (**有女长成，却于溪中沐浴，男女自相混淆，任其自配，父母不禁**，名为“学艺”) ซึ่งเรื่องดังกล่าวนี้ดูจะเป็นวาทกรรมโต้ตอบขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิมของจีนที่ปฏิสัมพันธ์ระหว่างชายและหญิงถูกจำกัดและควบคุมอย่างเข้มงวด ดังนั้นการแต่งงานจึงมักเป็นแบบคลุมถุงชนที่ยึดตามคำสั่งพ่อแม่ คำพูดแม่สื่อ (**父母之命，媒妁之言**)

นอกจากนี้ ยังพบการพูดถึงรูปลักษณ์ภายนอกในตอนที่ 89 เมื่อเบ้งเฮ็กนำกองทหาร 南蛮 ไปท้ารบที่หน้าค่ายกองทัพจ๊กก๊ก ขงเบ้งซึ่งอยู่ในเครื่องแต่งกายที่มีภาพแทนความเป็นอารยะ ไม่ว่าจะเป็นผ้าโพกศีรษะที่ประกอบด้วยเส้นไหมสีเขียว เสื้อคลุมนกกระเรียน พัดขนนก (孔明头戴**纶巾**，身披**鹤氅**，手执**羽扇**) ก็ได้เห็นตัวเบ้งเฮ็กในชุดแต่งกายที่ต่างกันโดยสิ้นเชิง กล่าวคือสวมเกราะหนังแรด สวมหมวกสีแดงบนศีรษะ มือซ้ายถือโล่ มือขวาถือดาบ (身穿**犀皮甲**，头顶**朱红盔**，左手挽**牌**，右手执**刀**) หรือในตอนที่ 88 เมื่อเบ้งฮิวนำทหาร 南蛮 ร้อยกว่าคนขนย้ายทรัพย์สินของมีค่าไปมอบให้แก่ขงเบ้ง ทำทีเป็นยอมสวามิภักดิ์ ขงเบ้งจึงได้เห็นรูปร่างหน้าตาของทหาร 南蛮 ที่ล้วนมีดวงตาสีเขียวใบหน้าสีดำ ผมสีเหลืองหนวดเคราสีม่วง หูใส่ห่วงสีทอง ผมเป็นกระเซิงเท้าเปล่า รูปร่างสูงใหญ่กำยำล่ำสัน ดูมีพละกำลังอย่างมาก (皆是**青眼黑面**、**黄发紫须**、耳带金环、**鬅头跣足**、身长力大之士) หรือตอนที่ 89 ก็เห็นภาพทหาร 南蛮 ของบกลกไต้อ๋องที่ส่วนใหญ่ไม่ได้สวมเสื้อผ้าและชุดเกราะ ร่างกายเปลือยเปล่า หน้าตาน่าเกลียด พกมีดคมสี่เล่มไว้กับตัว (人多不穿衣甲，尽**裸身赤体**，**面目丑陋**；身带四把尖刀) เช่นเดียวกับตอนที่ 90 ที่ใช้โวหารเกินจริงบรรยายภาพทหาร 南蛮 ของลุดตัดกุดว่า แทบไม่เหมือนมนุษย์ ดูอัปลักษณ์ชั่วร้ายยิ่งนัก (**不类人形**，

甚是**丑恶**) หรือในตอนที่ 90 เดียวกันนี้ ขณะที่ขงเบ้งขับเคลื่อนกองทัพไปข้างหน้าด้วยการตีกลองและเป่าแตรส่งสัญญาณ (孔明驱兵大进，**鼓角齐鸣**) แต่กองทัพของบกลกไต้อ๋องไม่ได้ตีกลองเป่าแตร แต่ส่งสัญญาณด้วยการตีฆ้อง (军中**不鸣鼓角，但鸣金为号**) อีกทั้งยังพบการปรากฏตัวของนางจกหยง (祝融夫人) ภรรยาเบ้งเฮ็ก (ซึ่งก็เป็นตัวละครที่นวนิยายสามก๊กสร้างขึ้นมา) ที่มีฝีมือในการใช้มีดบินโดยไม่พลาดเป้าเลยสักครั้ง (善使飞刀，百发百中) และได้กล่าวคำพูดว่าแม้ตนเองจะเป็นผู้หญิง แต่ต้องการออกรบร่วมกับสามี (我虽是**一妇人，愿与你出战**) ซึ่งเรื่องนี้ดูเหมือนเป็นวาทกรรมโต้ตอบหลักคำสอนของลัทธิขงจื๊อที่ต้องการปลูกฝังให้ผู้หญิงปฏิบัติตามหลักการ “สามเชื่อฟังสี่จรรยา” (三从四德) และกำหนดบทบาทหน้าที่ของผู้หญิงโดยผูกไว้กับเรื่องภายในบ้านเป็นสำคัญ

5. บทสรุป

จากการศึกษาข้อมูลตัวบทภาษาจีนในนวนิยายสามก๊กเพื่อวิเคราะห์วาทกรรมในประเด็นการต่อสู้เพื่อรักษาอำนาจในบริบทความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจรัฐในที่ราบภาคกลางจีนกับกลุ่มชนชาติอื่นๆ ที่อยู่โดยรอบ ผู้วิจัยพบว่าวาทกรรมเกี่ยวกับชนชาติที่เรียกว่า 华夷之辨 ซึ่งกล่าวถึงความแตกต่างระหว่างชาว 华夏 หรือจีนกับกลุ่มชนต่างชนชาติ 蛮夷 ที่อยู่โดยรอบและปรากฏใช้ในหนังสือจีนโบราณ สะท้อนให้เห็นถึงแนวคิดหรืออุดมการณ์หลัก 天下 หรือโลกหล้าใต้ฟ้าที่มีมาแต่ดั้งเดิมในอารยธรรมจีนซึ่งสนับสนุนอำนาจรัฐตามระบอบราชาธิปไตยที่มี 华夏 เป็นศูนย์กลาง และได้กำหนดสถานะตำแหน่งรวมทั้งจัดวางระเบียบความสัมพันธ์ให้ชาว 华夏 ซึ่งอยู่ในที่ราบภาคกลางอันเป็นศูนย์กลางของ 天下 และมีอารยะแห่งขนบจารีตตามหลักคำสอนของลัทธิขงจื๊ออยู่ในสถานะเป็นผู้นำทางวัฒนธรรมเมื่อเทียบกับกลุ่มชนชาติอื่นๆ ที่อยู่ห่างไกลและล้าหลัง อีกทั้งยังมีความชอบธรรมที่จะทำให้กลุ่มชนชาติอื่นๆ โดยรอบยอมอ่อนน้อมและรับการกล่อมเกลาสั่งสอนให้มาเป็นส่วนหนึ่งในระบบ 天下 ที่มี 华夏 หรือจีนเป็นศูนย์กลางและมีค่านิยมหลักของสังคมวัฒนธรรมจีนเป็นบรรทัดฐาน โดยการประกอบสร้างวาทกรรมซึ่งสะท้อนถึงอุดมการณ์ดังกล่าวข้างต้นได้รับการผลิตซ้ำในตัวบทนวนิยายสามก๊ก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในตอนที่ 87-91 เมื่อเบ้งเฮ็กซึ่งเป็นเหมือนตัวแทนของกลุ่มชนชาติอื่นๆ ที่อยู่โดยรอบแสดงพฤติกรรมกระด้างกระเดื่องต่อจ๊กก๊ก ทำให้ระเบียบโลกหล้าใต้ฟ้าเสียกระบวน ขงเบ้งซึ่งเป็นเหมือนตัวแทนของอำนาจรัฐในที่ราบภาคกลางจึงต้องเดินทางพิชิตแดนใต้เพื่อธำรงรักษาไว้ซึ่งอิทธิพลที่มีมาแต่เดิม รวมทั้งนำความสงบเรียบร้อยกลับคืนมาสู่ระเบียบโลกหล้าใต้ฟ้าอีกครั้ง สำหรับกลวิธีทางภาษาต่างๆ ที่ใช้ในการประกอบสร้างวาทกรรม 华夷之辨 นั้น พบว่ามีการใช้กลวิธีทางภาษาที่หลากหลายในนวนิยายสามก๊ก เช่น การเลือกใช้คำศัพท์ การกล่าวอ้าง การเล่าเรื่อง การใช้ความเปรียบ อุปลักษณ์ อุปมา โวหารเกินจริง เป็นต้น

บรรณานุกรม

Barker, C. (2004). *The Sage dictionary of cultural studies*. London: Sage Publications.

Charoensin-o-larn. (2000). *Development discourses: Power, knowledge, truth, identity, and otherness*. Bangkok: Wiphasa. (in Thai)

Chotiudompant, S. (2017). *Literary criticism theories in the 20th century in the Western world*. Bangkok: Chulalongkorn University Press. (in Thai)

Dilokwanich, M. (1983). *Samkok: A study of Thai adaptation of a Chinese novel* [Unpublished doctoral dissertation]. University of Washington, Seattle.

Du, Y.H. (2023, January 13). *"Tianxia" neihan ji yu jindai zhonghua minzu de guanxi*. https://mp.weixin.qq.com/s?__biz=MzI2NTI5MzMwMg==&mid=2247487995&idx=1&sn=b287fd5bc1bc0ad1ee44d25547171ced&chksm= (in Chinese)

Li, Y.J. & Kong, W.J. (2022, January 4). *Shi zhi yu dao—"Hua-Yi zhi bian" yu lishi wenhua rentong*. https://www.sohu.com/a/514162247_121119243 (in Chinese)

Liang, Z.P. (2018, November 28). *"Tianxia" guannian, cong gudai dao xiandai*. https://www.sohu.com/na/278200937_488646 (in Chinese)

Liu, S.D. (2011). *Sanguo yanyi*. Beijing: Beijing zhonghua shuji.

Ma, K.Y. (2023, September 25). *Lun jia guo yi ti wenti*. https://history.sohu.com/a/723315565_121123711 (in Chinese)

Manomaivibool, P. (1966*). Samkok: A comparative study* [Unpublished master's thesis]. Chulalongkorn University. (in Thai)

Phathanothai, S. (2010). *Samkok's art of war: Integrated edition*. Bangkok: Sukkhapabjai. (in Thai)

S.tansakul, Y. (2015). *The production of "The Romance of Three Kingdoms" in Thai society, 1937-2007* [Unpublished master's thesis]. Thammasat University. (in Thai)

Sartraproong, K. (1993). *The political worldview of the elite in the reign of King Rama I : A study of Rajadhiraj, Samkok and Saihan* [Unpublished master's thesis]. Chulalongkorn University. (in Thai)

Shen, B.J. (2000). 1999 nian Sanguo yanyi yanjiu zongshu. *Journal of Hubei University (Philosophy and Social Sciences),27*(4), 108-110. (in Chinese)

Sikkhakosol, T. (1989). A look at Samkok from the original Chinese version. *Thai Journal of East Asian Studies*, *2*(2), 95-98. (in Thai)

Somdet Phrachao Baromwongthoe Kromphraya Damrong Rajanubhab. (1928). *The legend of the book Samkok.* Bangkok: Rongphim Sophon Phiphattanakon. (in Thai)

Wang, K. (2020, June 8). *Wang Ke: Zhongguo duo minzu tongyi guojia sixiang de xipu*. https://www.thepaper.cn/newsDetail_forward_7650375 (in Chinese)

Wei Q.Y. (1989). *Zhongguo zhengzhi zhidu shi*. Beijing: China Renmin University Press. (in Chinese)

Xu, B. (2017). Dui gudai Dongya chaogong tizhi de zai sikao. *Guoji Zhengzhi Yanjiu*, *3*, 85-102. (in Chinese)

Yuan, X.P. (2014). *Zhongguo Wenxueshi*. Beijing: Higher Education Press. (in Chinese)

Zeng, Z.Y. & Liu, F.F. (2023, July 4). *Rujia tianxia guan: Cong Hua Yi zhi bian dao jiazhi rentong*. https://www.sohu.com/a/694478383_121124729#google_vignette (in Chinese)

Zhang, F. (2016, November 14). *Beida jiaoshou Zhang Fan: Lishi jiaoxue zhong ruhe jiangqing "junzhu zhuanzhi" wenti*. https://guoxue.ifeng.com/a/20161114/50253858_0.shtml (in Chinese)

Zhang, X.J. (2015). The distinction of "Hua" & "Yi" under the political situation—Its historical context and meaning generation after Qin and Han dynasties. *Wuhan University Journal (Philosophy & Social Sciences)*, *68*(5), 5-14. (in Chinese)